

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK ZA SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

KORPORATIVNA SIGURNOST U BOSNI I HERCEGOVINI:
FIZIČKA I TEHNIČKA ZAŠTITA U BANKAMA
MAGISTARSKI RAD

Kandidat:

Adnan Čakal

Broj indeksa: 664/II -SPS

Mentor:

Prof. dr. Izet Beridan

Sarajevo, oktobar 2021.

**FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA**
UNIVERZITET U SARAJEVU
MCMXLIX

ODSJEK ZA SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**KORPORATIVNA SIGURNOST U BOSNI I HERCEGOVINI:
FIZIČKA I TEHNIČKA ZAŠTITA U BANKAMA**
MAGISTARSKI RAD

Kandidat:

Adnan Čakal

Broj indeksa: 664/II -SPS

Mentor:

Prof. dr. Izet Beridan

Sarajevo, oktobar 2021.

PREDGOVOR

U našem radu govorimo o korporativnoj sigurnosti, odnosno aspektu fizičke i tehničke zaštite u bankama. Naime, Pojava i razvoj korporativne sigurnosti vezuje se za određene društvene uvjete koji su utjecali na stvaranje potrebe za uspostavljanjem funkcije zaštite ekonomskih subjekata. Napuštajući naturalnu razmjenu kao način zadovoljenja svojih rastućih potreba i stvarajući višak dobara koja će kasnije služiti u robno – novčanoj razmjeni, javila se i potreba adekvatne zaštite dobara, odnosno zaštita u privredne svrhe. Nagli porast industrijske proizvodnje utjecao je, između ostalog, i na razvoj korporativne sigurnosti kao djelatnosti.

Ključne riječi: Banka, korporativna, fizička, tehnička, zaštita, korporacija, finasije, sigurnost, video, nadzor, procjena, rizik, elaborat;

SADRŽAJ

PREDGOVOR	3
1. I DIO: METODOLOŠKI OKVIR RADA	6
1.1. <i>Predmet i obrazloženje teme</i>	6
1.2. <i>Problem istraživanja</i>	9
1.3. <i>Predmet istraživanja</i>	10
1.4. <i>Ciljevi istraživanja</i>	12
1.5. <i>Naučni cilj istraživanja</i>	13
1.6. <i>Društveni cilj istraživanja</i>	13
1.7. <i>Hipotetički okvir istraživanja</i>	14
1.7.1. <i>Glavna hipoteza</i>	14
1.7.2. <i>Pomoćne hipoteze</i>	14
1.8. <i>Opravdanost istraživanja</i>	15
2. II DIO: POJAM I KLASIFIKACIJA OBLIKA I SADRŽAJA SIGURNOSTI I KORPORATIVNE SIGURNOSTI	16
2.1. <i>Pojmu sigurnosti</i>	16
2.2. <i>Različita shvatanja pojma sigurnosti</i>	19
2.3. <i>Sigurnost je neophodna</i>	21
2.4. <i>Privatizacija sektora sigurnosti</i>	24
2.4.1. <i>Ekonomski činioci razvoja sigurnosti</i>	25
2.4.2. <i>Neefikasnost državnog sektora sigurnosti</i>	27
2.5. <i>Pojam korporativne sigurnosti</i>	29
2.5.1. <i>Procesi u korporativnoj sigurnosti</i>	32
2.5.2. <i>Djelokrug korporativne sigurnosti</i>	34
2.6. <i>Korporativna sigurnost kao upravljačka funkcija korporativne sigurnosti</i>	36
2.6.1. <i>Opravdanost funkcije korporativne sigurnosti</i>	37
2.6.2. <i>Poslovi u nadležnosti korporativne sigurnosti</i>	38
2.7. <i>Služba usklađenosti sa propisima korporativne sigurnosti</i>	41
2.8. <i>Poslovna etika u oblasti korporativne sigurnosti</i>	43
2.9. <i>Ljudski resursi i korporativna sigurnost</i>	45
2.10. <i>Uslovi u savremenom korporativnom sigurnosnom okruženju</i>	47
3. III DIO: ELEMENTI I NORMATIVNI OKVIR SIGURNOSTI U BANKAMA ZA NJIHOVO USPJEŠNO POSLOVANJE	49
3.1. <i>Informacijska sigurnost unutar korporacije i norme</i>	52
3.2. <i>Svijest o sigurnosti uposlenika u korporativnom, finansijskom, bankarskom sektoru</i>	56

3.2.1.	<i>Šifra pristupa</i>	56
3.2.2.	<i>Procjena rizika</i>	58
3.2.3.	<i>Politika čistog stola i ekrana</i>	59
3.3.	<i>Zakonska regulativa informacijske sigurnosti u Bosni i Hercegovini</i>	60
3.3.1.	<i>Korporacije i norme privatne sigurnosti (zaštita)</i>	61
3.3.2.	<i>Zakonsko uređenje privatne sigurnosti unutar korporativne odgovornosti u Bosni i Hercegovini</i>	62
4.	ZAKLJUČCI	66
5.	LITERATURA	68
5.1.	<i>Knjige</i>	68
5.2.	<i>Pravni izvori</i>	72
5.3.	<i>Internet (web) izvori</i>	73
5.4.	<i>Slike</i>	75
5.5.	<i>Skraćenice i pojmovi</i>	75
6.	PRILOZI	76
6.1.	<i>Biografija kandidata</i>	76

1. IDIO: METODOLOŠKI OKVIR RADA

1.1. Predmet i obrazloženje teme

U našem radu govorimo o pojmu sigurnosti, korporativnoj sigurnosti, odnosno aspektu fizičke i tehničke zaštite u bankama. Naime, Pojava i razvoj sigurnosti vezuje se za određene društvene uvjete koji su utjecali na stvaranje potrebe za uspostavljanjem funkcije zaštite ekonomskih subjekata. Napuštajući naturalnu razmjenu kao način zadovoljenja svojih rastućih potreba i stvarajući višak dobara koja će kasnije služiti u robno – novčanoj razmjeni, javila se i potreba adekvatne zaštite dobara, odnosno zaštita u privredne svrhe. Nagli porast industrijske proizvodnje utjecao je, između ostalog, i na razvoj korporativne sigurnosti kao djelatnosti.

Korporativna sigurnost (KS) ima za cilj da osigura vitalne vrijednosti kompanije u skladu sa važećim zakonskim odredbama države u kojoj djeluje. Obzirom da se savremeno korporativno okruženje ubrzano mijenja uslijed mnogobrojnih kompleksnih faktora, rizici i prijetnje po poslovanje kompanija, danas, pokazuju izuzetnu raznolikost kao i čestu promjenu načina i oblika djelovanja. Zbog toga se i pod djelokrugom korporativne sigurnosti ubraja veliki broj zaštitnih funkcija, među kojima su najznačajnije otkrivanje i sprječavanje korporativnog kriminala, kriminala „bijelih“ i „plavih“ okovratnika, zaštita poslovanja u kriznim područjima, zaštita imovine, kao i zaštita poslovne tajne i intelektualne, odnosno industrijskog vlasništva.

Budući da KS ne može samostalno da egzistira, potreban joj je adekvatan funkcionalni okvir, pa bitan segment problema istraživanja predstavlja određenje mjesta i uloge korporativne sigurnosti u poslovanju banaka u Bosni i Hercegovini. Nameće se osnovno pitanje: da li je korporativna sigurnost u dovoljnoj mjeri uključena u sistem poslovanja kompanija? Korporativna sigurnost, zajedno sa ostalim faktorima nacionalne sigurnosti, treba da bude organizirana u sistem koji odgovarajućim mehanizmima i međusobnom „upućenošću - svih članova, čini efikasan sigurnosni aparat i unapređuje nivo sigurnosti društva, čak i šire – na regionalnom i globalnom nivou.

„Prvi teoretičar koji je u svom djelu definirao i zaštitnu funkciju poslovnih sistema bio je poznati francuski autor Anri Fajol¹ (1841-1925), koji je postavio osnove sistema upravljanja koji su bili aktuelni tokom čitavog 20. stoljeća, a i danas u mnogome utječu na ekonomski

---

¹ Anri Fajol (fr. Henri Fayol, 1841 — 1925.) smatra se tvorcem klasične organizacione teorije. On teoriju organizacije i upravljanja definiše kao kolekciju principa, pravila, metoda i procedura koji su nastali i provjereni kroz opšte iskustvo. Fajol je među prvima razradio funkcionalni princip organizovanja i istakao menadžment kao jednu od značajnih aktivnosti u preduzeću.

prosperitet savremenih kompanija“. Fajol je u procesu dostizanja kompanijskih ciljeva definirao šest različitih menadžerskih aktivnosti, te dao opis administrativne (menadžerske) funkcije, među kojima i obezbjeđenje, kao funkciju zaštite kompanijske imovine i dobara. „Prema Fajolu², administrirati znači upravljati aktivnosti u racionalne pravce, a nikako vladati, i administracija označava način upravljanja, upućivanja poslova, a nikako način vladanja i gospodarenja poslovima. To ujedno predstavlja i početak kada se korporativna sigurnost susreće i u teoriji u ravnopravnom položaju sa ostalim poslovnim funkcijama“.

Kao što Andrej Savić u svom djelu navodi: „Za razliku od državnih organa, u čiju nadležnost spadaju poslovi sigurnosti, koji se angažiraju na preventivnom i represivnom planu u domenu zaštite društva i države od svih oblika ugrožavanja, ovdje je riječ o bankama koji se u granicama svojih ovlaštenja suprostavljaju raznim oblicima ugrožavanja sigurnosti lica, imovine i poslovanja unutar organizacione strukture kompanije“³.

Korporativna sigurnost nije u dovoljnoj mjeri istražena u našoj zemlji, tako da i ne postoji značajan broj knjiga i stručnih radova na tu temu. Iako postoji nekoliko privatnih sigurnosnih agencija, težište njihovog rada je bazirano na pravno-normativnom pristupu, ali ne i na polju edukacije banaka u pogledu korporativne sigurnosti. Pitanje samog određenja definicije KS moguće je pronaći kod inostranih kolega, također bez konsenzusa. Korporativna sigurnost je funkcija zaštite vitalnih vrijednosti društva, a posebno ekonomsko-privrednih resursa i subjekata. Obzirom da se sigurnost u najširem smislu može definirati kao funkcija zaštite vitalnih vrijednosti društva i građana, te odsustvo bilo kakve prijetnje ili rizika koji bi ugrozili ove vrijednosti, u radu će određenje korporativne sigurnost biti analizirano u navedenim okvirima.

Mi ćemo istraživati poseban aspekt korporativne sigurnosti, odnosno element fizičke i tehničke zaštite u bankama. Imajući u vidu i da je termin „korporativna sigurnost“ prepoznatljiv kao pojam koji označava zaštitu privrednih (ekonomskih) subjekata, a posebno velikih kompanija/korporacija. **Korporativna bezbjednost je značajno širi** pojam od svakidašnjeg sistema video nadzora u banci, ali se bavi i prostim sistemima zaštite. Sa druge strane, KS pored funkcija zaštite, obuhvata i krizni menadžment i analizu rizika u cilju neutralisanja prijetnji, smanjenja posljedica njihovog ispoljavanja, te u konačnici osiguranja kontinuiteta

---

² Fajol, A. (2006). Opšti i industrijski menadžment, Adižes, Novi Sad. Str, 27.

³ Savić, A. (2008). Privatna bezbednost u sistemu nacionalne bezbednosti, Zbornik radova, Fakultet za pravne iposlovne studije, Novi Sad, str. 18.

poslovanja. „Industrijsko doba koje je doseglo svoj vrhunac, prestalo je da postoji a zamijenilo ga je postindustrijsko doba nove ekonomije, okarakterisano kao doba znanja, u kome je globalizacija nametnula nove izazove konkurentnosti kompanijama koje, sada, u tržišnoj utakmici pobjeđuju i gube na osnovu onoga što znaju, a ne na osnovu onoga što imaju“⁴.

---

⁴ Aleksić, D. (2007) „Zaštita intelektualnog kapitala u industrijskoj privredi, časopis Bezbednost, broj 3, str. 109.

1.2. Problem istraživanja

Problem istraživanja koji prožima cijeli rad jeste traženje odgovora na pitanje koji su elementi sigurnosti banaka koji moraju ispuniti za svoje uspješno funkcionisanje? Naime, bankarski sektor dosta je različit u Bosni i Hercegovini, pa tako i problem istraživanja promatramo kroz aspekt različitog pristupa sigurnosti u pogledu tehničke i fizičke zaštite određenih poslovnica spram regije u kojoj se nalaze. Korporativna sigurnost kao problem istraživanja na kome se zasniva tema ovog rada, predstavlja savremenu poslovnu funkciju zaštite lica, imovine i poslovanja unutar organizacione strukture kako malih, tako i velikih poslovnih sistema, a u našem slučaju banaka. U savremenom okruženju, sigurnosni izazovi i prijetnje po poslovanje ekonomskih sistema su u značajnoj mjeri evoluirali u odnosu na rizike koji su bili aktuelni u skoroj prošlosti. „Prije svega, korporativna sigurnost ima za cilj da osigura vitalne vrijednosti anke u skladu sa zakonskim uređenjem države u kojoj djeluje, i na taj način doprinosi zaštiti banaka, čime bezrezervno opravdava svoje mjesto u sistemu sigurnosne politike, a što je i problem našeg istraživanja“⁵.

---

⁵ Stajić, LJ. (2008). „Izazovi korporativne bezbednosti u svetlu savremenog shvatanja bezbednosti, Prvi međunarodni naučni skup „Privatna bezbednost-stanje i perspektiva“, Zbornik radova, Fakultet za pravne i poslovne studije, Novi Sad, str. 25.

1.3. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog rada je korporativna sigurnost posebno u bankarskom sektoru, a sa aspekta fizičke i tehničke zaštite, koja kao savremena poslovna funkcija ima za cilj da preduprijedi i spriječi sve aktivnosti koje mogu da nanesu štetu sigurnosti imovine, lica ili ugleda kompanije i time ugroze redovni kontinuitet poslovanja. U tom pogledu će se analizirati nastanak i razvoj korporativne sigurnosti, odnosno uvjeti koji su doveli do stvaranja potrebe za uspostavljanjem funkcije zaštite ekonomskih subjekata, te u krajnjoj liniji i njihovih međusobnih odnosa.

Ubrzana promjena karakteristika poslovnog okruženja uvjetovala je da korporativna sigurnost bude neizbježna funkcija gotovo svih kompanija; zapravo oblast djelovanja funkcije KS se proširila i na nove, do skoro samo komplementarne oblasti. Država svim svojim fizičkim i pravnim licima garantuje osnovni nivo sigurnosti. Ukoliko iz određenih razloga postoji potreba za povećanim nivoom zaštite, pojedinci i kompanije upućeni su na privatnu sigurnost kao mogući dopunski izvor sigurnosnih usluga, prije nego na njihovu zamjenu.

Uvjeti u kojima korporativna sigurnost funkcioniše su složeni, posebno imajući u vidu veći broj činioca i njihovih međusobnih veza. „Korporativna sigurnost predstavlja najadekvatniji okvir za funkcionisanje privatnih službi za fizičko-tehničko obezbjeđenje (FTO), pa je organizacija privatnih sigurnosnih kompanija (PSK) orijentisana na zaštitu imovine velikih kompanija kao svojih najznačajnijih klijenata“⁶.

Sigurnost kompanije, imovine, zaposlenih i njenih interesa može biti ugrožena dejstvom širokog spektra različitih kriminogenih činioca, na osnovu kojih postoji i veliki broj podjela. Za predmet ovog rada, napraviti će se razlika između kriminala počinjenog od strane kompanije ili njenog odgovornog pojedinca (korporativni kriminal i kriminal „bijelih okovratnika“) i kriminalne aktivnosti počinjene od „spolja“, trećih lica ili prostih oblika krivičnih djela samih zaposlenih (kriminal „plavih okovratnika“).

Predmet istraživanja je ispitati i da li banke imaju različit pristup fizičkoj i tehničkoj zaštiti spram lokacije poslovnice i obima poslovanja, te regionalnom centru kojem pripada u BiH.

---

⁶ Anđelković, S. (2009). „Pitanje uređenja privatnog sektora bezbednosti u Srbiji“, Revija za bezbednost, stručni časopis o korupciji i organizovanom kriminalu 04/09, Beograd, str. 21.

Osnovni razlog za ovakvu podjelu se pronalazi u činjenici da je *modus operandi* različit, kao i da borba protiv ovih pojava zahtjeva drugačije pristupe, mjere zaštite i strategije. Pored očiglednih sigurnosnih izazova prouzrokovanih korporativnim ili kriminalom „plavih okovratnika, na narušavanje sigurnosti kompanija posebno utječu prijetnje poput industrijske špijunaže, poslovanja u kriznim područjima, problema sigurnosti informacionih sistema i zaštite autorskih prava.

Kako je svaki od ovih segmenata korporativnog poslovanja specifičan, neophodne su drugačije mjere fizičke i tehničke zaštite u bankama, te će u radu biti posebno elaborirani. U radu će se, takođe, posebno analizirati oblasti upravljanja krizama i rizicima kao i savremenim metodama za prevenciju njihovih potencionalnih negativnih efekata po sigurnost kompanije.

1.4. Ciljevi istraživanja

Po obuhvatu, istraživanje ima multidisciplinarni karakter. Kada su u pitanju ciljevi koji se žele ostvariti ovim istraživanjem može se reći da ih ima više. Ovo istraživanje ima za cilj da opiše proces, odnosno pojavu koju istražujemo te njene sastavne dijelove. Obzirom na predmet istraživanja primarni ciljevi ovoga rada bi se ogledali u analizi i deskripciji normativnog okvira korporativne sigurnosti, odnosno kroz tri njena značajna segmenta:

- Informacijska sigurnost, te fizička i tehnička zaštita iste,
- Privatna zaštita (sigurnost), te
- Zaštita bankarske svojine i vlasništva kroz fizičku i tehničku zaštitu,

U radu, prije svega, fokus je stavljen na razvoj korporativne sigurnosti u bankama i aspektu fizičke i tehničke zaštite, te na bazi empirijskih podataka i stručnih saznanja izvršena procjena razvijenosti, te utvrđene strukturalne, organizacione, normativne i praktične mjere zaštite bankarskih subjekata u BiH. Posebna pažnja posvećena je rizicima i prijetnjama koje sa sobom nose kompanije, te njihovim efektima po korporativnu sigurnost i ekonomski sistem zemlje. Također, cilj ovog istraživanja je, da se daju prijedlozi za otklanjanje eventualnih nedostataka, prijedlozi unapređenja zaštite banaka, kao i da se jasno definiira uloga korporativne (kompanijske) sigurnosti u svemu tome.

1.5. Naučni cilj istraživanja

Naučni cilj istraživanja je da se da naučna deskripcija i vrijednosni sud o sektoru korporativne sigurnosti u Bosni i Hercegovini spram bankarskog sektora, i ukaže na nužnost što kvalitetnije, konkretnije, intenzivnije i uzajamnije saradnje između javnog i privatnog sektora u svim sferama očuvanja sigurnosti. Također, cilj je i da se kroz rezultate istraživanja prikaže nivo (razina) korporativne sigurnosti svakog privrednog subjekta, odnosno kompanije u Bosni i Hercegovini. Disertacija bi mogla da posluži i u svrhu edukacije uposlenika banaka o samoj korporativnoj sigurnosti spram fizičke i tehničke zaštite u bankama.

1.6. Društveni cilj istraživanja

Društveni cilj ovog istraživanja je prije svega razvoj društvene svijesti o korporativnoj sigurnosti u bankama na bh tržištu spram fizičke i tehničke zaštite svih resora, te kao podsystemu privatne sigurnosti i specifičnostima zakonodavstva u Bosni i Hercegovini. Nadalje, ovaj cilj istraživanja ima zadatak da ukaže na značaj korporativne sigurnosti, odnosno instituta „menadžera sigurnosti“ u službi zaštite banaka, kako u pogledu poslovanja, tako i u sigurnosnom smislu. Zbog toga je neophodna stručnost u radu, što će upravo osigurati korporativna sigurnost i njeno prisustvo u vidu jednog zasebnog odjela unutar privrednog subjekta kojim bi rukovodio menadžer sigurnosti u banci.

1.7. Hipotetički okvir istraživanja

Temeljna hipoteza i naučna paradigma doktorske disertacije, a samim tim i naučnog istraživanja bila je:

1.7.1. Glavna hipoteza

1. H.1. Od kvaliteta kadrova, uposlenika banke, te od nivoa tehnicke i fizicke zastite zavisi nivo uspješnog poslovanja banke.
2. H.2. Sistem sigurnosti jedne banke i njen kvalitetan pristup u tehničkoj i fizičkoj zaštiti ujedno štiti od nezakonitog ugrožavanja sve svoje resore, klijente i njihovu imovinu, dok korporativna sigurnost obuhvata teorijska rješenja ovih pitanja ali i spriječava ugrožavanje banaka od strane različitih oblika kriminaliteta.

Temeljna hipoteza se operacionalizira preko slijedećih pomoćnih hipoteza:

1.7.2. Pomoćne hipoteze

H1 – Stjecanjem certifikata ISO 27001, informacijska sigurnost provedena je na najbolji mogući način od strane banaka u BiH, a kroz fizičku i tehničku zaštitu, što u konačnici, povećava kredibilitet banke ili podružnice i njegovu poziciju na tržištu.

H2 - Banke kao privredni subjekti u Bosni i Hercegovini, koje su svoje poslovanje osigurale fizičkom i tehničkom zaštitom, manje su izložene krivičnim djelima krađe.

H3 – Veći bankarski subjekti koji ostvaruju veći obim poslovanja koje su predmet zaštite industrijskog vlasništva, podložni su većim rizicima prijevare, u donosu na one privredne subjekte koji imaju manji obim poslovanja.

1.8. Opravdanost istraživanja

Trenutno u BiH skoro da i nema ozbiljnijih radova općenito o „korporativnoj sigurnosti u bankarskom sektoru“, pa je opravdanost ovakvog istraživanja koje će dovesti do novih naučnih spoznaja na ovim prostorima i više nego očigledna. Naime, osnov naučnog značaja istraživanja ogleda se i u činjenici da je oblast korporativne sigurnosti banaka kao subordiniranom pojmu opšte korporativne sigurnosti, nedovoljno naučno i praktično istražena, a da je pritom značajan element u savremenim društvenim i ekonomskim odnosima.

Važno je, u teorijskom smislu, ustanoviti mjesto i ulogu korporativne sigurnosti u sistemu bankarskih subjekata, i proučiti njihove odnose i međusobnu povezanost u jedinstvenu cjelinu. Time bi se ustanovili svi glavni faktori koji utječu na nivo sigurnosti svakog bankarskog subjekta u državi, a posebno akteri privatne sigurnosti. Definisanje korporativnih funkcija zaštite ukazuje na realne potrebe stalnog unapređenja sistema, koji pored standardnih mjera i radnji na unapređenju nivoa sigurnosti, obuhvata i savremene procese.

2. II DIO: POJAM I KLASIFIKACIJA OBLIKA I SADRŽAJA SIGURNOSTI I KORPORATIVNE SIGURNOSTI

2.1. Pojmu sigurnosti

Pojava i razvoj sigurnosti vezuje se za određene društvene uvjete koji su utjecali na stvaranje potrebe za uspostavljanjem funkcije zaštite ekonomskih subjekata. Napuštajući naturalnu razmjenu kao način zadovoljenja svojih rastućih potreba, te stvarajući višak dobara koji će kasnije služiti u robno-novčanoj razmjeni, javila se i potreba adekvatne zaštite dobra, odnosno zaštita u privredne svrhe. Nagli porast industrijske proizvodnje utjecao je između ostalog i na razvitak korporativne sigurnosti kao djelatnosti.

„Izraz odnosno riječ sigurnost u svojstvu imenice ili pridjeva ('sigurnosni', 'sigurnosna', 'sigurnosno'), u širokoj je upotrebi u jezicima naroda Bosne i Hercegovine. No, termin sigurnost kao oznaka pojma u nauci i tehnici, u ovoj prilici u društvenim naukama ima preciznije značenje. To značenje je ekvivalentno onome koje je sadržano u starolatinskom izrazu – securus (bezbrizan, pouzdan, siguran; Klaić, 1985), a iz iste osnove riječi u nekim drugim jezicima, npr. Engleski: secure, security. Treba naglasiti da se kao sinonim terminu 'sigurnost' u srpskom jeziku nerijetko koristi izraz 'bezbjednost'⁷.

„Kao i svaki drugi pojam koji se u praksi i nauci dugoročno koristi, a zbog praktičnog širenja dimenzija i obilježjapojave koju opisuju, pojam sigurnosti je postao paradigmom čije značenje je uvjetovano multiplikacijom faktora koji ugrožavaju ljude i njihove zajednice. Prvobitno se njegovo značenje temeljilo na kvalitetu i kvantitetu vojnoga organiziranja na nivou države u cilju odbrane njenog teritorija i poretka od vojnog ugrožavanja⁸.

Sigurnost kao djelatnost, kao funkcija jeste interes države te stoga kao pojam ima političko značenje i svojstvo. „Naspram sigurnosti je ugrožavanje, nesigurnost. Općenito, ugrožavanje fizičkog i drugog integriteta čovjeka, dijela društva ili društva u cjelini, može biti prouzrokovano pojavama od prirode i različitim fenomenima unutar jednog društva ili među društvima. Stepem ugroženosti čovjeka, pojedinca, države, svjetske zajednice, života općenito, određuje stepen sigurnosti njihove“!

---

⁷ Beridan, I., Politika i sigurnost, Sarajevo (2009), str. 22-26.

⁸ Vasić, Ž., Sajfert, D., i Jevremović, M. (2013). Osnovi menadžmenta. Beograd: Visoka škola elektrotehnike i računarstva strukovnih studija, str. 58.

„Sigurnost općenito podrazumijeva stepen zaštićenosti ljudi od različitih oblika ugrožavanja, zaštitu materijalnih i kulturnih dobara u ličnoj i državnoj/društvenoj svojini, zaštitu društva i njegovih vrijednosti, cjelovitu zaštitu naroda, nacije, države..., svjetske zajednice, od svih vidova ugrožavanja, a naposljetku, sigurnost podrazumijeva stepen zaštićenosti od ugrožavanja na kozmičkom i planetarnom nivou života općenito, ljudskoga roda u cjelini“⁹.

„Sigurnost dakle stoji nasuprot ugrožavanja, prijetnje i obratno. Iz definicije je vidljivo da sigurnost možemo posmatrati preko nivoa: kozmičko-planetarnog, svjestkoga globalnoga nivoa sigurnosti, državnog, državnog-nacionalnog, te nivoa sigurnosti koji podrazumijeva stepen zaštićenosti (naspram ugrožavanja čovjeka – pojedinca, materijalnih i drugih dobara društva, države i onih koja su u ličnoj svojini. Sigurnost je osnovni cilj pojedinca i temeljni politički interes društava, država.“¹⁰.

Kraj 18. i početak 19. stoljeća, označio je privredni razvitak koji je promijenio dotadašnje ekonomske, društvene i političke odnose na globalnom nivou, ali i način na koji su ljudi do tada živjeli. Međutim, promjena se posebno odrazila na njihov odnos prema kapitalu, odnosno stjecanjem što veće vrijednosti. Na taj način je potvrđena primarna odlika kapitala, težnja za uvećanjem što je ujedno poslužilo kao osnova nastanka i razvoja funkcije korporativne sigurnosti. Usljed značajnih društveno-ekonomskih promijena koje su tada nastupile, počeci korporativne sigurnosti i današnje moderne službe dijele samo osnovnu namjenu, a to je zaštita imovine i dobara ekonomskih subjekata, dok je cjelokupan pristup i metodologija rada uvjetovana savremenim poslovnim procesima.

„Bez ikakve sumnje, francuski naučnik, *Anri Fajol* se može smatrati ocem ove struje. Njegova originalna lista menadžment funkcija djeluje sasvim savremeno, njihova klasična analiza izdržala je sve udarce vremena. Ustvari, *Fajolova* analiza menadžmenta, od menadžment direktorijuma do samog dna, otkrivena je i priznata u *Sjedinjenim Državama* tek pedesetih godina.“¹¹ To je ujedno i početak kada se sigurnost susreće i u teoriji u ravnopravnom položaju sa ostalim poslovnim funkcijama. Nakon ovog formalnog priznanja značaja djelatnosti zaštite

---

⁹ Beridan. I., *Politika i sigurnost*, Sarajevo (2009), str. 26. Definicija predstavlja sublimirani izraz autorovih i drugih pomišljanja o ovom fenomenu, a prevashodno: Grizold, Tatalović, Beridan, Javorović, Buzan i drugi.

¹⁰ Vasić. Ž., Sajfert. D., i Jevremović. M. (2013). *Osnovi menadžmenta*. Beograd: Visoka škola elektrotehnike i računarstva strukovnih studija, str. 58.

¹¹ Beridan. I., *Politika i sigurnost*, Sarajevo (2009), str. 22-26.

kompanijske imovine, korporativna sigurnost je neizostavna poslovna funkcija u svim bankama.

Uži nivo sigurnosti koji je sa globalizacijom ekonomije dobio na značaju jeste korporativna sigurnost ili sigurnost u novom korporativnom okruženju. Ovdje se, u osnovi, radi o uskoj povezanosti sigurnosti kao atributa države sa njenom ekonomijom. Razlog navedenom leži u činjenici da, kao što je ekonomija neophodan činilac sigurnosti, tako je i sigurnost uvjet stabilne ekonomije. Korporativna sigurnost zavisi sve više od nedržavnih činilaca i aktera sigurnosti, u čijem središtu su multinacionalne korporacije, ali se ona prvenstveno mora tretirati u okviru nacionalne sigurnosti, ali i u odnosu nacionalne i međunarodne sigurnosti.

U okviru sigurnosnih interesa svake države prisutni su i nacionalni interesi, koji su, po pravilu, sadržani i u strategijama nacionalne sigurnosti. Proširenje značenja polja sigurnosti sa tradicionalnih na nacionalne (nedržavne) oblasti i aktere, utječe i na oblast civilne sigurnosti. Sve više prisutno državno (javno) - nedržavno (privatno) partnerstvo djeluje na sve veću komercijalizaciju sigurnosnih usluga, tako da se može govoriti o „industriji sigurnosti“, iako mjesto i uloga država nije dovedena u pitanje.

Svaki poslovni sistem (korporacija) prinuđen je da unutar svojih podistema oformi, strukturira, organizuje, vodi i nadzire sopstveni sistem sigurnosti, kojim svoje vrijednosti štiti od izazova, rizika i pretnji u konkurentskom svijetu, svijetu organiziranog kriminala, prijetnji koje dijeli sa svojim užim i širim društvenim okruženjem. Globalna otvorenost za korporativne uspjehe je i otvorenost za rizike u koje se, razumnjivo, mora ući.

„Izlazak poslovnih jedinica izvan državnih granica i državnim sistemskim mjerama pokrivenih sigurnosnih izazova, prirodno je nametnuo menadžmentu temu zaštite vrijednosti poslovnih sistema u novom kontekstu. Ovim zahtjevima postavljen je, razumije se, i pravni okvir, jer su društveni rizici i poslovni rizici u istom lancu uzroka i posljedica savremenih rizika i prijetnji koje su donijele globalizacija i tranzicija“¹².

---

¹² Nešković, S., (2006). Korporativna bezbednost, u: Bezbednost i reforme u Srbiji, Beograd: Institut za političke studije, str- 47.

2.2. Različita shvatanja pojma sigurnosti

Sigurnost je kompleksan, višeznačajan i dosta često politički uvjetovan termin. Radi naučne distinkcije pojma sigurnosti, a za predmet ovog rada, pokušat ćemo ukazati na različita shvatanja pojma, problem podjela, kompleksnost oblasti, djelovanja i izučavanja. Sigurnost se može posmatrati sa geografskog aspekta (globalna, međunarodna, regionalna ili nacionalna), kao individualna i društvena potreba, kao stanje, sistem ili funkcija.

U nastavku rada, bavit ćemo se etimologijom riječi koja ukazuje na sam osnov pojma sigurnosti i pokušati da, uporednim pristupom, analizirajući definicije većeg broja eminentnih autora iz zemlje i inostranstva, pojasnimo značenje samog termina.

Sa geografskog aspekta promatranja problema, ističe se jasna teritorijalna uvjetovanost pojma sigurnost, i to najčešće u političkoj konotaciji. Tako razlikujemo pojmove i termine kao što su:

- globalna sigurnost,
- međunarodna sigurnost,
- regionalna sigurnost i
- nacionalna sigurnost.

Globalna sigurnost se može posmatrati isključivo sa stanovišta globalne svjetske sigurnosne situacije, odnosno kroz institucionalizirane i vaninstitucionalizirane mehanizme koji utječu na globalnu sigurnosno-političku situaciju. Izazovi globalne sigurnosti manifestiraju se prvenstveno kroz prizmu trećeg svjetskog rata ili (što je danas česta pojava) oružanih sukoba niskog intenziteta na geostrateški važnim područjima.

Obzirom da je završetkom hladnog rata prestala utrka u naoružanju i stalne tenzije koju su izazivale dvije najveće (nuklearne) sile, odnos između Sjedinjenih Država i NATO s jedne, i Rusije i njenih azijskih saveznika Kine i Indije, sa druge strane, danas karakteriziraju podjednako složeni sigurnosni izazovi. Budući da lideri ovih zemalja i organizacija dobro shvataju sigurnosno-političke prilike današnjice, iako u dubokom sukobu, saradnja na ovom planu se nameće kao imperativ u cilju očuvanja svjetskog mira.

„Globalna sigurnost je sigurnost čovječanstva od sve destruktivnijih izazova, rizika i prijetnji planetarnih dimenzija kojima su neprekidno izloženi, a koji se mogu prevazići samo konstruktivnom saradnjom država koje će nacionalne interese podrediti čovječanskim-

planetarnim.“¹³ Slijedom toga se i rad međunarodnih sigurnosnih organizacija, poput Savjeta sigurnosti UN, OEBS-a i drugih, sa pravom uvijek deklariraju kao veoma važan, ali i uvijek u sjenci političkih interesa.

Sigurnosne implikacije sa globalnog na regionalni i nacionalni nivo su očigledne. „Sigurnost se odnosi na društvo – državu u cjelini, tj. nacionalnu, odnosno unutrašnju i spoljnu sigurnost, a isto tako i na međunarodnu zajednicu gdje se govori o međunarodnoj, odnosno svjetskoj sigurnosti“¹⁴.

---

¹³ Mijalković, S. (2009). Nacionalna bezbednost, Policijsko-kriminološka akademija, Beograd, str. 101.

¹⁴ Grizold, A. (1992). Raspodija nacionalne varnosti, FDV, Ljubljana, str. 83.

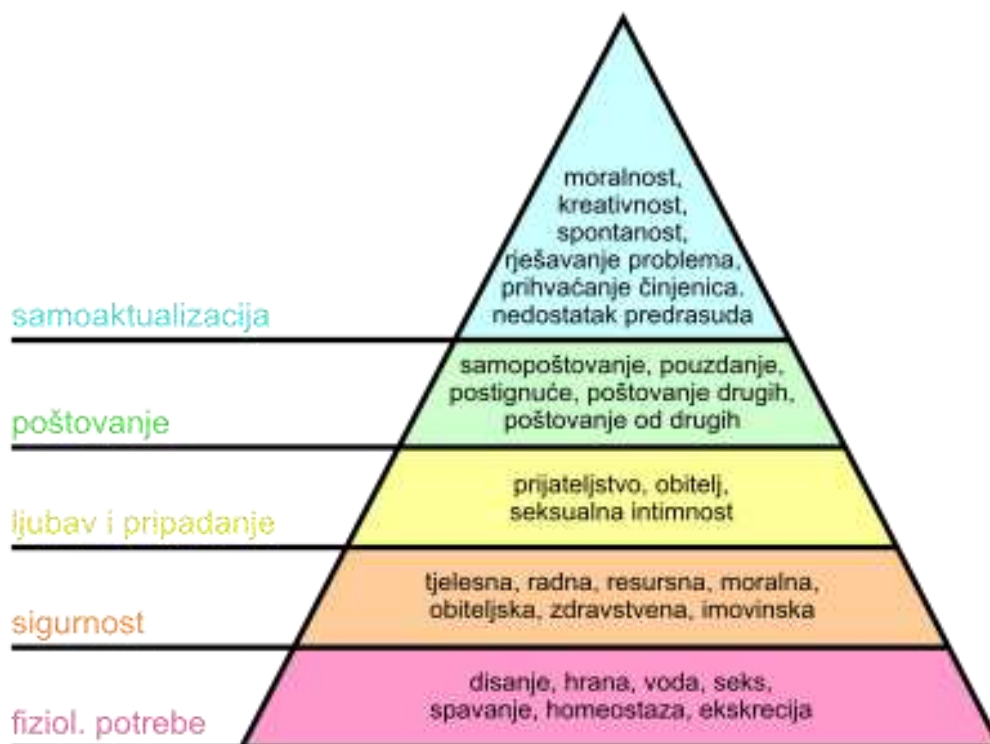
2.3. Sigurnost je neophodna

Sigurnost je jedna od osnovnih ljudskih potreba. Međutim, činjenica da nam je sigurnost svima egzistencionalno potrebna, ne definira je samu po sebi, u dovoljnoj mjeri. „Zadovoljenje sigurnosnih potreba podrazumijeva njihovo razvijanje, osavremenjavanje saglasno demokratizaciji društva i neophodnosti zaštite osnovnih prava i sloboda građana“.

Uslijed promjena atributa ugrožavajući faktora, mijenja se i način zadovoljenja sigurnosnih potreba, ali same sigurnosne potrebe (kao što je zaštita života, zdravlja ili imovine) ostaju nepromijenjene. Abraham Maslov svojom teorijom hijerarhije potreba, razlikuje pet nivoa zadovoljenja ljudskih potreba uz jasan redosljed njihovog angažiranja.

Naime, on je definirao hijerarhijsku ljestvicu potreba i to:

- fiziološke potrebe (hrana, voda, vazduh, produženje vrste),
- potrebe za sigurnošću (sigurnost života, sigurnost porodice, zdravlja, imovine, sigurnost posla, resursa),
- potrebe za pripadnošću (prijateljstvo, porodica, intimnost),
- potreba za uvažavanjem (samopoštovanje, uspjeh, priznanje tuđih i svojih uspjeha),
- potreba za samoostvarenjem (moral, kreativnost, spontanost, rješavanje problema, manjak predrasuda, prihvatanje činjenica).

Slika 1 Maslowljeva piramida ljudskih potreba.

Slika 2 Maslowljeva piramida ljudskih potreba.

Suština Maslovljevog učenja je da se osnovne ljudske potrebe (sa nižih nivoa) moraju prethodno zadovoljiti kako bi se javila potreba za afirmacijom potreba sa viših nivoa, odnosno da čovjek prvo mora da zadovolji osnovne potrebe za hranom i fizičkom sigurnošću, kako bi se u njemu javio motiv za potrebama kao što su samopoštovanje, intimnost ili manjak predrasuda. Činjenica da je potreba za sigurnošću jedna od bazičnih potreba, svrstava je u esencijalno važne vrijednosti, odnosno one vrijednosti koje treba zaštititi po svaku cijenu. „Treba napomenuti da se potreba za sigurnošću zasniva na težnji ka predvidljivosti, izvjesnosti u pogledu sudbine najvažnijih dobara i vrijednosti kojima ličnost i uža ili šira zajednica raspolažu ili im streme (teže)“¹⁵.

Drugim riječima, našom težnjom za sigurnošću pokušavamo da predvidimo i učinimo jasnim sve prijetnje koje ugrožavaju naše vitalne vrijednosti, imajući u vidu da se čovjek kao ljudsko biće uvijek plaši nepoznatog. Prema Dimitrijeviću to je potreba da se smanji izvjesnost i

¹⁵ Dimitrijević, V., (2003). „Bezbednost i politička zajednica“, Reforma sektora bezbednosti-zbornik radova, Centar za civilno vojne odnose, Beograd, str.37.

štetnost pojedinih rizika koji ugrožavaju bitne vrijednosti pojedinca, zajednice i države. Veći broj domaćih i stranih autora, pokušao je da razjasni pojam sigurnosti.

2.4. Privatizacija sektora sigurnosti

Da bi se na adekvatan način shvatio razvoj sektora privatne sigurnosti u svijetu i kod nas, treba imati u vidu sigurnosno okruženje u proteklih četrdeset godina i odnos snaga na globalnom nivou. Naime, početkom hladnog rata i skoro čitavim njegovima trajanjem, bipolarni odnos snaga u svijetu održavao se na osnovu obostranih priprema za sukob širokog inteziteta. Oba suprostavljena bloka su se (nadajući se da neće doći do nuklearnog rata i uništenja planete Zemlje) pripremali za sukob investirajući u tehnologiju, ljudski potencijal i opremu što je dovelo do tzv. „trke u naoružanju“.

Ogromna finansijska sredstva izdvajana su iz budžeta za sisteme odbrane na obje strane. Nakon pada Berlinskog zida dolazi do promjene sigurnosne strategije i vojne doktrine (zbog nestanka prijetnje o 3. svetskom ratu i svjetske kataklizme), što za direktnu posljedicu ima smanjenje broja borbenog personala.

„Ovakva praksa stvorila je značajnu mogućnost za razvoj privatnog sektora sigurnosti, prevashodno u zapadnim državama sa stabilnim demokratskim uređenjem,“¹⁶ a zatim i u državama u tranziciji. „Time je značajno ubrzan proces privatizacije sektora sigurnosti, obzirom da je višak pripadnika oružanih snaga svoje znanje i iskustvo izoblasti sigurnosti valorizovao upravo u privatnim kompanijama“¹⁷.

Za predmet ovog rada bitno je naglasiti da se u tom periodu radilo o ogromnom broju potencijalnih kandidata za posao iz oblasti sigurnosti, što je djelovalo kao katalizator naglog razvoja sektora privatne sigurnosti u svijetu.

„Pored sada već velike ponude stručne radne snage na tržištu dolazi i do promjene državnih politika u vezi sa nabavkom, odnosno autsorovanjem (eng. Outsource – proces angažovanja eksternih kapaciteta za sopstvene potrebe) usluga iz oblasti sigurnosti. „U vezi sa sektorom privatne sigurnosti uočena je promjena u pogledu vladine orijentacije, koja sada podrazumijeva pronalaženje alternativnih načina, kao što je privatizacija za pružanje vladinih usluga (servisa), što predstavlja veliku šansu za razvoj i unapređenje sektora privatne sigurnosti.“¹⁸

---

¹⁶ Posebno u državama sa efikasnim i demokratskim sistemom kontrole oružanih snaga, službi sigurnosti, a time i naravno privatnih sigurnosnih kompanija.

¹⁷ Petrović, P. (2007). „Privatizacija bezbednosti u Srbiji“. Bezbednost zapadnog Balkana, br. 4, CCVO, Beograd, str. 13-21.

¹⁸ Murray, T. and McKim, E. (2003). Policijska i sektor privatne bezbednosti: Šta donosi dubučnost, časopis Bezbednost 4/03, Beograd, str 635.

Budući da je ovakva odluka prevashodno političkog karaktera, povod za njeno donošenje je dvojake prirode. Sa jedne strane zapošljavanje velikog broja bivših pripadnika oružanih snaga u legalnim kompanijama djelimično garantuje da njihove usluge neće angažirati organizirane kriminalne grupe, a sa druge strane, privatni sektor sigurnosti se pokazao kao jeftiniji u odnosu na javni sektor sigurnosti.

Upravo zbog kompleksnosti zahtjeva koji podrazumijevaju fleksibilnu strukturu, usku specijaliziranost i prilagodljivost zahtjevima tržišta, u trenutku kada država ne uspijeva da efikasno odgovori na novonastalu kompleksnu sigurnosnu situaciju, privatni sektor sigurnosti na principima slobodnog tržišta stvara nove privatne kompanije (agencije), za uspostavljanje sigurnosti u Bosni i Hercegovini.

2.4.1. Ekonomski činioci razvoja sigurnosti

Pored navedenih društveno - političkih odnosa koji su na svojstven način utjecali na razvoj sektora privatne sigurnosti, a prije svega na proces privatizacije sigurnosti, značajnu konotaciju ostvaruju i ekonomski faktori. Ekonomski faktori su podjednako utjecali na privredne subjekte (kompanije) kao i na same državne institucije. U zemljama zapadne demokratije, u cilju uspostavljanja što efikasnijeg i jeftinijeg državnog aparata, mnoge države pokušavaju da smanje zaposlenost u javnom sektoru i na taj način direktno promoviraju rad privatnog sektora sigurnosti. Tako se nesumnjivo smanjuju izdaci poreskih obveznika, dok s druge strane, korisnicima (kompanijama) kojima je potrebna dodatna zaštita koja je iznad nivoa osnovne sigurnosti koju država pruža svim njenim građanima, upućena je na privatni sektor sigurnosti.

„U namjeri da smanje troškove održavanja i zaštite javnog reda i sigurnosti, vlade su voljne da podrže veću zaposlenost u privatnom sektoru sigurnosti i dozvole čak niže standarde usluga, prije nego da nastave podržavati na postojećem nivou resurse personalizirane u vrlo skupim policijskim snagama“¹⁹.

Kada se ima u vidu tržišni princip privatne tj. korporativne sigurnosti, nameće se zaključak da iako pojedine privatne agencije na tržištu nastoje da profesionaliziraju djelatnost, ostvare visoke standarde usluga i angažiraju stručno i dobro plaćeno osoblje, u javnim nabavkama, usluga osiguranja, prednost ima najjeftinija ponuda. „Ironija je da kompanije koje se

---

¹⁹ Ibid, str. 636.

pridržavaju visokih standarda, sa dobro uvježbanim i obučanim personalom, mogu izgubiti bitku sa nelokalnom konkurencijom – navode Marej i Mek Kim²⁰.

Pokazatelji na domaćem tržištu usluga iz oblasti privatne sigurnosti pokazuju tendenciju povećane potražnje za najjeftinijim (a pritom često i najnekvalitetnijim) rješenjima. Sa aspekta kompanije, uviđa se jasna potreba za uvođenjem zasebne poslovne funkcije koja će se baviti sektorom sigurnosti. Odnos između troškova same funkcije i sprečavanja gubitaka koji se kao posljedica rada korporativne sigurnosti ostvaruje je pozitivan.

Takođe, određene oblasti kojima se bavi korporativna sigurnost, kao što je to sigurnost i zdravlje na radu i zaštita životne sredine imaju isuviše važnu društveno-pravnu ulogu, tako da je sam odnos finansijske isplativosti često manje važan. Opravdanost funkcije korporativne sigurnosti, djelatnost službe usklađenosti sa propisima i poslovanje društveno odgovornih kompanija, elaborirat će se u daljem dijelu rada.

Postoje značajni ekonomski faktori koji uvjetuju izbor sektora korporativne sigurnosti o dodatnom angažiranju usluga privatne sigurnosti koje su dostupne na tržištu, a ostvaruju se angažiranjem eksternih kapaciteta u sopstvene svrhe. Razlog za ovakvu odluku bazira se na višebrojnim karakteristikama usluga koje govore u prilog „outsorcinga“. „Kod ovakvog vida poslovanja, kompanija zadržava fokus na osnovnu djelatnost i bazira se isključivo na ono u čemu je njena osnovna komparativna prednost, dok ostale propratne poslovne aktivnosti (koje su pritom neophodne) iznajmljuje na slobodnom tržištu“²¹.

Ovakve nesufisticirane usluge su na tržištu često povoljnije nego u slučaju kada kompanija odluči da samo uspostavlja sopstvenu djelatnost iz razloga uske specijalizacije i smanjenja troškova. Na taj način smanjuje se ukupan broj zaposlenih, pa se samim tim i smanjuje broj „režijskih“ zaposlenih, najčešće iz kadrovske i finansijske službe, čiji je posao da obrađuju podatke ili direktno rade sa zaposlenima na njihovim obukama i sl.

Preuzimanjem određenih zadatak od strane eksterno angažiranje kompanije, dolazi do smanjenja rizika iz djelatnosti i njegovo preuzimanje od strane podizvođača. Naravno, važno je napomenuti da ovakav koncept može imati i negativne konsekvence, prije svega u problemu

---

²⁰ Ibid, str. 637.

²¹ Na primjer: kompanija u svojoj organizacionoj strukturi ima uspostavljeno marketing odeljenje koje se bavi poslovima u svojoj nadležnosti, ali za potrebe oglašavanja ili izradu reklamnog materijala koristi specijaliziranu agenciju. Na istom principu, korporativna sigurnost se bavi različitim pitanjima iz oblasti sigurnosti kompanije i poslovanja, ali za fizičko ili tehničko obzbeđenje iznajmljuje profesionalne agencije.

„odliva informacija“ i potencionalnih zloupotreba u vidu industrijske špijunaže. Takođe, ukoliko su određene zaštitne funkcije direktno u vlasništvu banke, ostvaruje se značajno čvršća kontrola, direktnija komunikacija i bolje razumijevanje samih poslovnih procesa kompanije koja vodi povećanju općeg nivoa kvaliteta usluga.

2.4.2. Neefikasnost državnog sektora sigurnosti

Kao što je u prethodnom dijelu rada istaknuto, do aktueliziranja privatnog sektora sigurnosti dolazi i uslijed neefikasnosti državnog, odnosno javnog sektora sigurnosti. Posebno u vremenima velikih političko - društvenih promjena i izazova, stvaraju se uvjeti za razvoj drugačijih oblika zaštite nego što je do tada bilo uobičajno. Takvo stanje na tržištu sigurnosnih usluga nastupilo je i u našoj zemlji. Pojavne oblike savremene privatne sigurnosti, tj. zaštite lica i imovine nalazimo 2002. godine, kada su doneseni zakoni o agencijama za obezbjeđenje lica i imovine na nivou entiteta. „Ovi zakoni su normativno pravno uredili oblasti fizičkog i tehničkog obezbjeđenja lica i imovine“²².

Stvaranje privatnog sektora sigurnosti, promjena političkog uređenja i sigurnosnog okruženja, bili su međusobno uslovljeni. Važno je napomenuti da neefikasnost državnog sektora sigurnosti proističe iz stanja neefikasne/neuspješne države. Tu se svakako ne nameće stav da su neefikasne države automatski i neuspješne, ali je veza između ta dva pojma u ovom slučaju česta. Također, važno je praviti razliku između zemalja koje se trenutno nalaze u sigurnosnim izazovima, sukobima niskog inteziteta ili u ratnom stanju, u odnosu na države koje duži vremenski period ne uspevaju da se izbore sa elementarnim problemima.

U neuspješnim državama podrazumijeva se, prije svega, odsustvo sigurnosti, vladavine prava, poštovanja ljudskih prava, zdravstvenog sistema, ekonomskih preduvjeta opstanka i slično. Karakteriziraju ga uvjeti u kojima ne funkcioniše državni sistem sa svojim osnovnim faktorima, te ne postoje regulativne funkcije organa vlastinu društvu.

Pored potpunog odsustva ili postojanja neefikasnog sigurnosnog aparata, karakteristično je i propadanje ekonomskih institucija i subjekata, što u direktnoj korelaciji ima i funkcionisanje sistema korporativne sigurnosti. „Za te države su obično karakteristični postojanje ozbiljnih finansijskih ekonomskih poremećaja, nejednaka raspodjela dobara, smanjenje državnih

---

²² Kržalić. A. (2009). Stanje privatne sigurnosti u BiH. Sarajevo: Centar za sigurnosne studije BiH, str. 7.

prihoda, postojanje visoke stope nezaposlenosti, postojanje neefikasne javne administracije, ograničavanje političkih sloboda, postojanje visokog nivoa korupcije i klijentizma, nepostojanje efikasnog i nezavisnog sudstva, sistemsko isključivanje određenih grupa iz procesa donošenja odluka, ograničavanje političkih sloboda i postojanje izbornih prevara²³.

---

²³ Petrović, P. (2007). „Privatizacija bezbednosti u Srbiji“. Bezbednost zapadnog Balkana, br. 4, CCVO, Beograd, str. 21.

2.5. Pojam korporativne sigurnosti

Kao i za mnoge druge pojmove u sferi sigurnosti, tako i pojam korporativne sigurnosti ima različito određenje u teoriji i praksi. Analizom poimanja korporativne sigurnosti u sigurnosnoj doktrini, može se zaključiti da se sadržaj korporativne sigurnosti ponekad u potpunosti izjednačava sa sadržajima privatne sigurnosti. „U tom smislu je karakteristično određenje po kome je privatna (korporativna) sigurnost planska, organizovana i na zakonu zasnovana samostalna ili zajednička djelatnost i funkcija organizacija, privatnih i(ili) profesionalnih agencija, usmjerenih na sopstvenu zaštitu ili zaštitu drugih, kao i zaštitu odgovarajućih lica, prostora, objekata, poslovanja ili djelatnosti, a koji nisu pokriveni ekskluzivnom zaštitom državnih organa“.

Međutim, korporativna sigurnost (corporate security) se ne može poistovjetiti sa privatnom sigurnošću (private security), prije svega zato što je privatna sigurnost realno znatno širi pojam od korporativne sigurnosti. Naime, pored poslova privatnog obezbjeđenja lica, poslovanja i imovine (objekata, prostora i vrijednosti), privatna sigurnost obuhvata i poslove privatnih vojnih preduzeća i mnoge druge na komercijalnoj osnovi realizirane poslove sigurnosti (plaćenici, privatizirane kaznene ustanove, različiti oblici tzv. učešća građana u kontroli kriminaliteta, i drugo). „To znači da se subjekti privatne sigurnosti realno ne mogu svesti u okvir privatnih i (ili) profesionalnih agencija, usmjerenih na sopstvenu zaštitu ili zaštitu drugih, kao i zaštitu odgovarajućih lica, prostora, objekata, poslovanja ili djelatnosti, niti se njihova aktivnost iscrpljuje u zaštitnoj i samozaštitnoj, pa ni detektivskoj djelatnosti“²⁴.

S druge strane sistem korporativne sigurnosti koji se organizuje i sprovodi unutar kompanija, obuhvata i poslove koji se, po pravilu, iz različitih razloga ne povjeravaju specijaliziranim subjektima privatne sigurnosti („business intelligence“, zaštita od industrijske-poslovne špijunaže, informaciona sigurnost, sigurnost ugovorenih poslova sa državnim strukturama, kao i zaštita intelektualnog vlasništva).

Pored toga zastupljeno je i shvatanje po kome se sadržaji korporativne sigurnosti poistovećuju sa poslovima i zadacima privatnog obezbjeđenja koje vrše interne službe obezbjeđenja - posebno u velikim tehničko-tehnološkim sistemima (samozaštitna djelatnost).

---

²⁴ Kesić, Z., (2009). Privatni sektor u kontroli kriminaliteta, Novi Sad, Dosije studio, str.11-15.

Posebnu određenost pojma korporativne sigurnosti doprinose i različite definicije iz kojih se ne može pouzdano zaključiti o konkretnim sadržajima ovog pojma. U prilog navedenom je i određenje da je „korporativna sigurnost podsistem nacionalne sigurnosti i činilac tzv. civilne sigurnosti i predstavlja dio sigurnosne strukture sa skupom društvenih ciljeva, koji usmjeravaju poslovne aktivnosti banaka i mjere njihove društvene odgovornosti u skladu sa standardima i zakonom“²⁵.

S druge strane možemo naći znatno potpunije određenje da „korporativna sigurnost predstavlja stratešku funkciju kompanije, koja ima za cilj ostvarivanje sigurnosti poslovnog uspjeha korporacije, što podrazumijeva: eliminaciju svih rizika i ugrožavanja koji mogu utjecati na poslovne aktivnosti i ostvarenje poslovnog uspjeha; svođenje ugrožavajućih učinaka na najmanju moguću mjeru; poslovno funkcionisanje u uvjetima kriza (crisis management), te prevladavanje kriza i ponovno normalno poslovanje“²⁶.

Iz navedene definicije jasno se uočava da je korporativna sigurnost po svom određenju integrisana, jer sadrži različite funkcije koje je potrebno međusobno uskladiti. Korporativna sigurnost predstavlja funkciju korporacije koja kontroliše i koordinira svim djelatnostima unutar poslovnog subjekta koje se tiču sigurnosti. „Postojanje jednog efikasnog sistema korporativne sigurnosti štiti kompaniju od svih ugrožavajućih djelovanja, obezbjeđuje osnovu za donošenje upravljačkih odluka, obezbjeđuje top menadžmentu pristup povjerljivim informacijama i formira procese i procedure koji onemogućavaju odlivanje zaštićenih podataka iz korporacije“²⁷.

U savremenim uvjetima korporativna sigurnost je strateška funkcija poslovnih subjekata i predstavlja integrisanu sigurnosnu politiku korporacija i njeno jedinstveno djelovanje u praksi. S druge strane moderni koncept korporativne sigurnosti se zasniva na pretpostavkama da sigurnost kompanije ima strateški značaj i da izvori ugrožavanja potiču iz neposrednog okruženja (spoljnje i unutrašnje poslovne okoline).

Primarna misija korporativne sigurnosti je da u ranoj fazi efektivno sprečava svaki razvoj prijetnji koje ugrožavaju samu korporaciju i njeno poslovanje. Iz određene misije proizilaze

---

²⁵ Marković, S., (2007). Osnovi korporativne i industrijske bezbjednosti. Novi Sad. Fakultet za pravne i poslovne studije, str. 11.

²⁶ Ivandić Vidović, D., Karlović, L. i Ostojić, A., (2011). Korporativna sigurnost. Zagreb: Udruga Hrvatskih menadžera sigurnost.

²⁷ Milošević, G., (2006). Evazija poreza. Nauka – bezbjednost – policija, br. 2, str. 67.

zadaci koji obuhvataju ne samo poslove fizičke i tehničke zaštite kompanije, već i zaštitu informatičkog sistema, intelektualnog vlasništva, robnih marki i slično.

S tim u vezi, savremeni koncept sigurnosti poslovnih subjekata polazi od tri osnovne postavke:

- „nedostatak svijesti o postojanju ugroženosti korporacija i potrebi uspostavljanja odgovarajućih bezbjednosnih mehanizama,
- integralna sigurnost nije tehničko, već stratejsko pitanje,
- prevazilaženje koncentracije samo na spoljne izvore ugrožavanja.“²⁸

U skladu sa doktrinom i praksom u državama sa stabilnom demokratijom i razvijenom tržišnom ekonomijom funkcije korporativne sigurnosti sadrže:

- „administrativnu sigurnost (administrative security) – procedure i politiku u oblasti informatičke zaštite,
- fizičku i tehničku sigurnost (out-source/proprietary) – mašina, postrojenja i objekata,
- sigurnost svojine i spoljnih partnerstava (personnel security),
- ličnu sigurnost (protective security) – zaštitu lica i zaštitu na radu,
- zaštitu od požara (fire security),
- djelovanje u vanrednim situacijama (contingency planning),
- informacionu sigurnost (information security),
- sigurnost menadžera (executive security),
- sigurnost na različitim poslovnim događajima (event security),
- sigurnost ugovorenih poslova sa državnim strukturama,
- istrage (investigations) – program zaštite od kriminaliteta i
- programe edukacije i razvoja sigurnosne kulture zaposlenih (security education awareness and training program)²⁹.

„Međutim, postoje i druga mišljenja prema kojima korporativna sigurnost obuhvata informacionu sigurnost, privatnu zaštitu, zaštitu intelektualnog vlasništva, zaštitu podataka,

---

²⁸ Bilandžić, M. (2009) Korporativna sigurnost u Hrvatskoj: mit ili uvjet bez kojeg se ne može poslovati, Druga međunarodna konferencija „Korporativna sigurnost u vrijeme recesije“, Zagreb: Poslovni tjednik Lider & MBOS, str. 37.

²⁹ Kovacich, L. G. i Halibozek, P. E.. (2002). The Manager's Handbook for Corporate Security: Establishing and Managing a Successful Assets Protection Program. Boston: Butterworth-Heinemann, MA, 51.

privatnu istražnu djelatnost, business intelligence, sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma, zaštitu na radu, zaštitu od požara, zaštitu okoline, zaštitu i spasavanje i odbrambene pripreme.“³⁰

Iz navedenog se jasno zaključuje da je korporativna sigurnost permanentno uključena u mehanizme poslovnog upravljanja na način što štiti normalno odvijanje poslovnih procesa, otklanja eventualne sigurnosne probleme i zaposlenima stvara mogućnost za sigurnije uslove rada. Konkretnije, korporativna sigurnost radi na stvaranju planova i sprovođenju mjera čiji je primarni zadatak zaštita korisnika usluga, zaštita zaposlenih u poslovnoj organizaciji, zaštita imovine u vlasništvu poslovne organizacije, zaštita informacija i

reputacije poslovne organizacije od materijalnih šteta, kriminalne djelatnosti i drugo.

Zato je korporativna sigurnost sastavni dio procesa koji upravljaju poslovnim rizicima unutar privrednog subjekta. Međutim, za razliku od jedinstvenog naučnog i stručnog gledišta, da korporativna sigurnost ima stratešku funkciju u kompanijama kojom se određuje jedinstvena sigurnosna politika i njena realizacija u praksi, osnovna neslaganja su u pogledu sadržine korporativne sigurnosti.

Provjera biografija kandidata za posao, zaštita od sabotaza, čuvanje poslovnih tajni, zaštita informacionih sistema, prevencija i otkrivanje korupcije i pranja novca, samo su neke od oblasti koje obuhvata djelokrug savremene korporativne sigurnosti.

2.5.1. Procesi u korporativnoj sigurnosti

Korporativna Sigurnost je, imajući u vidu vlasničku strukturu i organizacioni aspekt, segment privatne sigurnosti, time i činilac nacionalne sigurnosti.“ Korporativnu sigurnost naširoko definišemo kao sigurnosnu mjeru u cilju ostvarivanja korporativno-organizacionih ciljeva“³¹.

---

³⁰ Ivandić Vidović, D., Karlović, L. i Ostojić, A. (2011) *Normativni okvir korporativne sigurnosti*, u: Ivandić Vidović, D., Karlović, L. i Ostojić, A. (2011) „Korporativna sigurnost“, Zagreb: Udruga hrvatskih menadžera sigurnosti-UHMS. 91-355.

³¹ Walby, K. and Lippert, R., (2014). *Corporate Security in the 21st Century: Theory and Practice in International Perspective— Crime Prevention and Security Management*, str. 94.

Važno je istaći da je veliki broj sličnih termina danas u upotrebi koji označavaju pojedine aspekte djelatnosti korporativne sigurnosti, kao što su industrijska ili organizaciona sigurnost ali i termina kao što su sama privatna sigurnost ili privatno obezbjeđenje.

„Korporativna sigurnost predstavlja poslovnu funkciju unutar velikih kompanija uspostavljenu s ciljem zaštite vlastitih vitalnih vrijednosti, prevashodno djelujući protiv raznovrsnih ugrožavajućih faktora koji prijete da naruše sigurnost lica, imovine i poslovanja. Sigurnost treba shvatiti i kao uvjet opstanka i razvoja (države, društva, nacije, ljudi), obzirom da sigurnost ništa ne stvara (naročito ne materijalna dobra), ali omogućava mnogo toga (život, zdravlje, slobodu i sl.), pa i stvaranje materijalnih dobara“.³² Činjenica je da korporativna sigurnost najviše od svih segmenata privatne sigurnosti, posrednim putem, utječe na ekonomski razvoj društva.

Pod ekonomskom stabilnošću se u sigurnosnom smislu podrazumijeva odsustvo snažnih društvenih potresa izazvanih ekonomskim krizama koje mogu rezultirati narušavanjem opće sigurnosti građana i kompanija, ali i šire, institucija i društvenog uređenja. Odnos ekonomije i sigurnosti i njihova međusobna povezanost i uvjetovanost, poznate su kao garant očuvanja globalne sigurnosti, ali s druge strane mogu postati i generator sukoba različitog spektra, od sukoba na lokalnom nivou do globalnih sukoba svjetskih razmjera.“ Ekonomska stabilnost se javlja kao preduslov stabilnih političkih prilika, koje su neophodne zarad uspostavljanja sigurnih uvjeta poslovanja“³³.

Osiguranje mira, odnosno odsustva rata ili drugih oblika sukoba među društvo-političkim grupama najčešće se uspješno ostvaruje u periodima društvenog-ekonomskog blagostanja. Zadovoljenje potreba za osnovnim životnim namirnicama i energentima, kao i minimuma za očuvanje ljudskog dostojanstva uvažavanjem osnovnih ljudskih prava i sloboda, predstavlja osnov za osiguranje stabilnih sigurnosnih uvjeta. Sa praktičnog aspekta posmatrano, bez stabilnih ekonomskih uvjeta nije moguće ostvariti ni stabilne sigurnosne uvjete usljed kojih ekonomski kapaciteti neće biti u prilici da kontinuirano ostvaruju svoju osnovnu funkciju. Sa aspekta djelatnosti funkcije korporativne sigurnosti, zaštita poslovnih procesa neminovno vodi ka ostvarenju (ili barem doprinosu ostvarenja) ekonomske stabilnosti društva. Može se sa

---

³² Savić, A., (2007). Nacionalna bezbednost, Kriminološko-policijska akademija, Beograd, str. 102.

³³ Vidjeti više u: Savić, A., (2007). Nacionalna bezbednost, Kriminološko-policijska akademija, Beograd.

sigurnošću reći da se djelatnost funkcije korporativne sigurnosti ubraja u ustaljene usluge sektora privatne sigurnosti, ali i više od toga.

Poslovi u domenu privatne sigurnosti su:

- Fizička zaštita,
- Tehnička (elektronska i mehanička) zaštita,
- Protivpožarna zaštita,
- Sigurnost i zaštita na radu,
- Zaštita informacionih sistema.

Za razliku od situacije u domaćim okvirima, industrija privatne sigurnosti u razvijenim državama, pored pomenutih oblasti obuhvataju i čitav lepezu usluga koje privatne sigurnosne/vojne kompanije pružaju, među kojima se ističu usluge prema:

- Vladinom sektoru (usluge iz oblasti odbranbenih tehnologija, obuka, izvršenje zavodskih sankcija, ispomoć u policijskom sektoru),
- Finansijskom sektoru,
- Industrijii,
- Kritičnoj infrastrukturi (osiguranje luka, aerodroma, gasovoda i sl.).

Upoređujući usluge koje se na tržištu privatne sigurnosti pružaju u Bosni i Hercegovini i u razvijenim zemljama, zaključuje se da se u najvećem dijelu podudaraju one vrste usluga privatne sigurnosti koje se svrstavaju pod djelokrug korporativne sigurnosti.

Upravo je ovaj tip usluga u našoj zemlji bio i ekonomski najopravdaniji, te su mehanizmi slobodnog tržišta doveli do njihovog razvoja. Vlade država svim svojim i stranim građanima na svojoj teritoriji, garantiraju pravnu sigurnost i javnu sigurnost.

2.5.2. Djelokrug korporativne sigurnosti

Djelokrug savremene funkcije korporativne sigurnosti je višedimenzionalan, a često može i da oscilira od države do države u skladu sa važećim zakonodavstvima. Pored pravno-normativnog okvira, djelokrug KS uvjetovan je privrednom granom kompanije, razuđenošću njenih poslovnih procesa, dislokacijom imovine, brojem i strukturom zaposlenih, nivoom

zastupljenosti informacionih tehnologija u poslovnim aktivnostima i drugo. Korporativna sigurnost se, između ostalog, bavi i zaštitom kompanijskih vrijednosti od tradicionalnih oblika ugrožavanja i otuđenja imovine od strane trećih lica, ali i od strane zaposlenih koji se zbirno svrstavaju u kriminalitet „plavih okovratnika“.

Ove djelatnosti KS nazivaju se tradicionalnim jer nisu u mnogome mijenjale svoje djelovanje od vremena nastanka same funkcije korporativne sigurnosti, jedino što se način ispoljavanja pojavnih oblika ovih krivičnih djela vremenom modificirao u skladu sa tehničko-tehnološkim napretkom društva u cjelini. Uzročno – posljedičnom vezom su se i sistemi fizičke i tehničke zaštite transformirali u oblike koje poznajemo danas.

Kao dodatak na pomenute djelatnosti korporativne sigurnosti, vremenom su se razvijali i kompleksni sistemi i funkcije koji su po svojim karakteristikama značajno sofisticiraniji. Provjera biografija kandidata za posao, zaštita od sabotaza, čuvanje poslovnih tajni, zaštita informacionih sistema, prevencija i otkrivanje korupcije i pranja novca, samo su neke od oblasti koje obuhvata djelokrug savremene korporativne sigurnosti.

2.6. Korporativna sigurnost kao upravljačka funkcija korporativne sigurnosti

Organizacijska struktura velikih, često međunarodnih kompanija, uvjetovana je velikim brojem faktora koji se tiču diverzifikovanosti njenih poslovnih aktivnosti, teritorijalne zastupljenosti i funkcionalne raznolikosti konkretne poslovne djelatnosti. Ukoliko je kompanija izrazito teritorijalno „razučena“, zastupljena na velikom broju nacionalnih tržišta, svakako da primijenjuje jedan od oblika geografske organizacijske strukture, gdje je poslovanje podijeljeno među regionima koji dalje obuhvataju lokalna tržišta. Ukoliko je slučaj da je vrsta posla kojim se kompanija bavi usko vezana za funkcionalnu prirodu poslovne aktivnosti nego za tržišnu zastupljenost sa geografskog aspekta, onda se i organizacijska struktura prilagođava glavnim funkcijama kompanije: proizvodnja, istraživanje i razvoj novih proizvoda ili usluga, planiranje i sl.

U poslovanju 21. stoljeća prepoznatljiva je tzv. „matriks“ struktura gdje sestručnjaci iz različitih oblasti organiziraju manje grupe, sa zadatkom rješavanja nekog složenog problema ili završetka određenog projekta. „U bilo kom primijenjenom modelu organizacijske strukture kompanije, korporativna sigurnost pronalazi svoje mjesto, imajući u vidu njenu ulogu, ali se ne može govoriti o unaprijed poznatoj poziciji funkcije KS unutar kompanije. Uobičajno je da postoji uspostavljena funkcija korporativne sigurnosti u sjedištu kompanije“, a zatim u zavisnosti od vrste i oblika djelatnosti, zavisi daljnja organizacijska uređenost funkcije korporativne sigurnosti.

Bitno je napomenuti da je korporativna sigurnost kao upravljačka funkcija društvena (poslovna) djelatnost, budući da ispunjava opće uvjete svake društvene djelatnosti.

Korporativna sigurnost predstavlja usmjerenu ljudsku aktivnost, kojom prilikom se troši psiho-fizička energija pojedinca, te se na taj način ostvaruje određeni efekat na predmetu djelatnosti bilo da je u pitanju neka društvena aktivnost, predmet ili drugo ljudsko biće, na način da se ostvare postavljeni zadaci.

U narednom poglavlju će biti detaljnije obrađene teme poput opravdanosti korporativne sigurnosti sa aspekta kompanije, definisati će se poslovi koji su u nadležnosti funkcije KS i detaljnije će se elaborirati pojmovi kao što je služba usklađenosti sa propisima, poslovna etika u oblasti sigurnosti i ljudski resursi koji čine ovu poslovnu funkciju.

2.6.1. *Opravidanost funkcije korporativne sigurnosti*

Jedan od osnovnih uvjeta postojanja funkcije korporativne sigurnosti je njena opravdanost sa aspekta sveobuhvatnog poslovanja. Polazeći od stanovišta da KS danas predstavlja savremenu i često korištenu poslovnu funkciju ekonomskih (privrednih) subjekata, naša zadaća je da ukažemo na ekonomsku isplativost korporativne sigurnosti sa stanovišta kompanije.

Svaka poslovna funkcija u kompaniji treba da opravda finansijska sredstva koja su izdvojena za njeno poslovanje adekvatnim (zahtjevanim) rezultatima. Međutim, u skladu sa karakteristikama date funkcije pojedini rezultati se ogledaju u prirastu prihoda, dok druge nije moguće na takav način odrediti.

Određene funkcije u organizaciji su neprofitabilnog karaktera, gdje prije svega možemo izdvojiti kadrovsku i računovodstvenu službu, tako da se njihove performanse ne mogu iskazati kroz zaradu kompanije, već kroz rezultate rada uz postojanje principa produktivnosti. Produktivnost je princip poslovanja kojim se ostvaruju rezultati kompanija uz minimalno trošenje radne snage ili drugih resursa. U pitanju je princip kome teži svaka kompanija, a ostvaruje se u određenom stepenu u kome je to moguće.

Korporativna sigurnost je *neprofitabilna funkcija* u kompaniji i prevashodno služi da osigura i obezbijedi sigurne uvjete za poslovanje organizacije, štiteći njenu imovinu i zaposlene. Funkcija sigurnosti, pored redovnih izdataka za lična primanja zaposlenih, često uključuje i potrebna sredstva za nabavku tehničke komponente za službu fizičko-tehničke zaštite, kontrolu pristupa ili sistem video nadzora, kao i redovne rashode za održavanje na godišnjem nivou. Samo moderno koncipirana, moderno organizirana i nadasve moderno opremljena služba može pružiti rezultate i opravdati uložena sredstva.

„Kako bi se uvažio princip produktivnosti neophodno je da definiramo ključnu vrijednost kompanije koju je nužno zaštititi, kako se sredstva ne bi nepotrebno trošila na oblasti od nižeg značaja ili stepena ugroženosti“³⁴.

---

³⁴ Primjer: Zaključak je da ukoliko analiza ključnih vrijednosti, zajedno sa detaljnom analizom rizika i prijetnji pokaže realnu opasnost od diverzije koja bi ugrozila poslovnu zgradu, kao simbola kompanije ili iz drugih razloga, nabavka skenera za detekciju eksplozivnih materija je opravdan izdatak.

2.6.2. Poslovi u nadležnosti korporativne sigurnosti

Kao što je u prethodnom dijelu rada napomenuto, poslovi korporativne sigurnosti su se vremenom mijenjali i modificirali u skladu sa aktuelnim oblicima ugrožavanja, ali je nadležnost KS ostala ista.

Naime, osnovni zadatak sektora korporativne sigurnosti je zaštita imovine, lica i poslovanja kompanija kako bi se, sa aspekta sigurnosti, pomoglo ostvarivanje kompanijskih ciljeva, te je s toga nadležnost same funkcije ostala ista od trenutka njenog nastanka do danas. Kada posmatramo s druge strane, promjene u sigurnosnom okruženju koje su uglavnom uvjetovane širim društveno-političkim i ekonomskim procesima, u mnogome je izmijenila sam djelokrug poslova unutar funkcije korporativne sigurnosti.

„Globalizacija je nametnula promjenu strukture i tempa korporativnih aktivnosti, došlo je do zasićenja tradicionalnih tržišta što usmjerava kompanije da posluju na rizičnim tržištima, okretanje ekonomiji znanja erodiralo je značaj „mjesta“ (lokacije, geografskog prisustva) u poslovnom svijetu, nove poslovne aktivnosti kao što je „ofšor“ (Off-shore) poslovanje predstavlja izazov za kompanije da se izbore sa udaljenošću, novi oblici odgovornosti kao što su korporativno upravljanje i društvena odgovornost, stavili su dodatni pritisak na kompanije da ispune obećano, bez obzira na to gdje posluju“³⁵.

Jasno je da se uvjeti u savremenim poslovnim krugovima brzo mijenjaju, a posebno pod utjecajem napretka saobraćajnih grana i komunikacijskih sistema. Trenutna dostupnost informacija uvjetovala je ubrzanje poslovanja, a ograničenja tradicionalnih, nadomjestila su nova tržišta, uglavnom bazirana na informacionim tehnologijama. Ovakva promjena poslovnog okruženja, direktno je utjecala i na promjenu sigurnosnih izazova, te se sektor korporativne sigurnosti, poput ostalih kompanijskih funkcija, transformirao u skladu sa aktuelnim dešavanjima.

Funkcija privatne sigurnosti u koje su uključene i aktivnosti korporativne sigurnosti, po Mareju i Mek Kimu su:

1. „Fizčka zaštita, koja predstavlja niskorizične poslove, obuhvata osiguranje imovine, ograničavanje gubitaka i kontrolu pristupa objektima i podacima,

---

³⁵ Briggs, R. and Edwards, C., (2006). The Business of Resilience Corporate security for the 21st century, London, str.133.

2. Sigurnosne usluge, koje predstavljaju srednje rizične poslove (parapolicijski poslovi koji poprimaju policijski karakter), obuhvataju aktivnu prevenciju kriminala, ograničena patroliranja, primjenu lokalnog zakonodavstva na osnovu ugovora sa lokalnim vlastima,
3. Privatne istrage, koje obuhvataju građanske i privatne istrage, prismotre, provjere kandidata za prijem u radni odnos,
4. Korporativnu sigurnost, koja predstavlja zaštitu složenih operacija, prevencija kriminala protiv korporacije i interne istrage, obuhvata rad agenata koji su zaposleni u velikim korporacijama,
5. Kriminalističke istrage, koje obuhvataju istraživanje prevara i sumnjivih poslovnih transakcija, obuhvataju složene zadatke koji obično zahtijevaju specijalističku obuku.“

Korporativna sigurnost ne odustaje od tradicionalnih usluge privatne sigurnosti, koje danas uglavnom naručuju od specijaliziranih privatnih sigurnosnih kompanija (PSC), ali pored njih odgovorna je i za širi djelokrug sofisticiranih zadataka. U savremene djelatnosti korporativne sigurnosti ubrajaju se mjere i radnje na otkrivanju i spriječavanju: mita, korupcije, industrijske špijunaže, ekoloških incidenata, zloupotrebe položaja, pranja novca, mobinga, kao i poslovi na zaštiti informacionih sistema, djelatnosti kriznog menadžmenta, upravljanja rizicima, izrada planova zakona, kontinuitet poslovanja u slučaju većih incidenata i drugih povezanih oblasti.

Ove oblasti djelovanja funkcije korporativne sigurnosti danas su dobro poznate, a zahvaljujući seminarima i stručnim skupovima iz ove oblasti, unapređuje se znanje i dijele iskustva među stručnjacima.

„Danas je osnovni problem kako djelovanje korporativne sigurnosti učiniti efikasnijim, i šta je to na šta menadžeri sigurnosti trebaju dodatno da obrate pažnju. Funkcija korporativne sigurnosti mora da“:

- Proširi svoje djelovanje izvan granica tradicionalnog sigurnosnog portfolia na oblasti koje uključuju kontinuitet poslovanja, poslovni ugled, menadžment rizika, korporativnu odgovornost, što stvara dodatan pritisak na menadžment naglašavajući važnost mreža i promjena vještina upravljanja.
- Ima mogućnost da dostavi, što je moguće brži odgovor (informaciju) bordu direktora,
- Djeluje kao ključna tačka koordinacije za iz domena sigurnosti (u najširem smislu) unutar kompanije,
- Prihvatiti promjene u internom i eksternom okruženju,

- Razumije proces usklađivanja sigurnosti sa poslovanjem.

Kao što se iz iznijetog može zaključiti, poslovi koji su u nadležnosti sektora KS su promijenljiva kategorija, uvjetovana savremenim sigurnosnim tokovima.

2.7. Služba usklađenosti sa propisima korporativne sigurnosti

Imajući u vidu kompleksnost savremenog poslovanja međunarodnih kompanija koje moraju da prate i usklađuju zakonske propise svih zemalja u kojima posluju, javlja se potreba za osnivanjem Službe usklađenosti sa propisima, odnosno koristeći anglosaksonski termin Compliance odjeljenje.

Osnovni zadatak ovog odjeljenja je svojevrsni menadžment rizika kojim je kompanija izložena usljed neusklađenosti sa propisima države u kojoj posluje.

Na ovaj način kompanija je izložena riziku slijedeće vrste:

- da izgubi ugled i dobro poslovno ime usljed određenih skandala i afera koje su propraćene negativnom medijskom aktivnošću,
- da bude kažnjena od strane zakonodavnog sistema usled ne poštivanja zakonskih odredbi,
- da pretrpi poslovni (finansijski) gubitak.

U praksi, Služba usklađenosti sa propisima predstavlja još jednu kontrolnu funkciju unutar kompanije, ali i ne samo to. Prvenstveno, služba na edukativan način pomaže zaposlenima da, ne remeteći njihov osnovni posao i poslovanje kompanije, odnosno ne praveći zastoje u poslovnim procesima, osigura da se sve aktivnosti odvijaju u skladu sa zakonskim okvirom. Zbog prirode svog posla, treba da bude organizirana u nezavisnu poslovnu cjelinu. Najčešće se osniva pri bordu direktora ili nekom visokom upravnom tijelu, te za svoj posao odgovara i podnosi izvještaj jedino njima, kako bi se smanjio pritisak koji trpe zaposleni u ovoj funkciji.

Ako iskrena namjera postoji, ono što je bitno osim samog izbora tima, jeste puna podrška najvišeg rukovodstva, kao i slanje jasne poruke svim zaposlenima da je "Služba usklađenosti sa propisima prije partner nego kontrola, sa kojom bi trebalo sarađivati na krajnje otvoren način u cilju indentificiranja, praćenja i upravljanja rizicima".³⁶ Nadalje, Služba usklađenosti sa propisima sprovodi kontrolne i korektivne aktivnosti kako bi poslovne procedure bile u skladu sa važećim zakonskim odredbama.

Nadalje, ona predstavlja nezavisnu funkciju u odnosu sa sve druge poslovne funkcije, pa samim tim i u odnosu na korporativnu sigurnost. Međutim, u praksi dolazi do čestog preklapanja

---

³⁶ Tomić, S., (2007). Kontrola usklađenosti poslovnja u teoriji i praksil, časopis Bankarstvo 5-6, str 62.

nadležnosti i to ne samo među ove dve funkcije već i između pravne službe ili službe interne revizije, budući da su svi u svom domenu odgovorni za npr. borbu protiv korupcije ili pranja novca.

Ovo bi trebalo ne da istakne razlike, već da uputi na uzajamnu saradnju dvije povezane funkcije u sprovođenju zakonskih odredbi i ostvarenja poslovnih ciljeva. U osnovi, pravna odgovornost podrazumijeva zadovoljenje određenih društvenih zahtjeva i normi, koji svoju formu dobijaju u pravnoj regulativi.

Kada zakonodavac donese propise i zakone, bez obzira na njihovu raznolikost, brojnost i kompleksnost, onda je kompanija dužna, obavezna i pravno odgovorna da pronađe adekvatan način da svoje poslovanje uskladi sa pozitivnim ropisima zemlje u kojoj posluje.

2.8. Poslovna etika u oblasti korporativne sigurnosti

Značenje riječi etika, koja vodi porijeklo od grčke riječi ethos i označava običaj ili naviku, upućuje na uobičajno ponašanje koje je u skladu sa moralnim vrijednostima određene društvene grupacije. Tako zaključujemo da realno postoji vjerovatnoća da je skup moralnih vrijednosti različit u ovisnosti od toga gdje kompanija posluje.

Budući da je etičnost ili neetičnost ljudska, a ne korporativna osobina, kompanije su pokušavale da takav vrijednosni sistem prenesu u korporativno okruženje. Na takav način nastali su kodeksi poslovne etike kao svojevrsna pravila ponašanja u poslovnom svijetu.

Korporativno upravljanje objedinjuje različite funkcije u okviru kompanije koje su u većoj ili manjoj mjeri upućene na poslovnu etiku. „U pitanju su modeli efikasnog upravljanja, korporativna reputacija, korporativna sigurnost, služba usklađenosti sa propisima, moral zaposlenih, poštovanje klijenata i ostalih učesnika u poslovanju, zajedno čine etički okvir koji usmjerava, kako grupno tako i individualno, poslovno ponašanje“³⁷.

Neetničko ponašanje može da predstavlja sigurnosni rizik po organizaciju. Problem je što je rizik koji sa sobom nosi netičko ponašanje posredan i manifestira se različito od ispoljavanja očigledinih sigurnosnih rizika.

Slično kao kod Službe usklađenosti sa propisima, problem etike u sigurnosnoj sferi može da dovede do gubitka dobrog ugleda, što je nekada jedna od najvrijednijih korporativnih odlika. Negativna konotacija koja se u tom slučaju u javnosti poistovjećuje sa kompanijom i odražava se na npr. smanjenje prodaje ili bojkot usluga, u krajnjem slučaju može da se preračuna u konkretan finansijski deficit.

Razlika u odnosu na Službu usklađenosti sa propisima u ovom smislu odnosi se na činjenicu da je djelokrug „Compliance“ funkcije orijentira na zakonodavni, odnosno pravni okvir poslovanja, dok je etika iz oblasti sigurnosti stvar ispravne odluke koja je u skladu sa zakonom, ali i više od toga.

Menadžeri sigurnosti su često uključeni u poslove koji zahtijevaju visok nivo etičkog ponašanja. Informacije sa kojima se operiše su povjerljive sadržine, a istraživanje pojavnih

---

³⁷ Datz, T., (2019). Corporate Ethics Programs and Security.[on line] Dostupno na:<https://www.csoonline.com/article/2119041/corporate-ethics-programs-and-security.html>, pristupljeno [13.10. 2019.]

oblika krivičnih djela koje pogađaju ključne kompanijske vrijednosti su složene i zahtjevne, pa je etika u poslovima korporativne sigurnosti jedna vrsta osnove na koju se nadograđuju ostala znanja i vještine koje su neophodne za uspješno obavljanje zadataka.

2.9. Ljudski resursi i korporativna sigurnost

Upravljanje ljudskim resursima u svakoj kompaniji predstavlja osnovni zadatak kadrovske službe. Pod upravljanjem ljudskim resursima podrazumijevamo prijem radnika (konkurs, intervju, ocjena učesnika, testiranje i sve druge radnje koje prethode prijemu zaposlenih), angažiranje kadrova i njihova raspodjela na poslovne zadatke (u skladu sastručnom spremom, znanjem i iskustvom vrši se raspored radnika, a na osnovu sistematizacije radnih mjesta), sprovodi se obuka i stručno usavršavanje, otpust radnika (u slučaju prekida radnog odnosa sporazumno ili na zahtjev jedne ugovorne strane).

Korporativna sigurnost, kao i druge poslovne funkcije unutar kompanije zahtjeva odgovarajuće kadrovske radnje, kako bi pozicije unutar odjeljenja bile na adekvatan način popunjene. Na čelu korporativne sigurnosti je direktor sigurnosti, a u domaćim krugovima rasprostranjeno je zvanje *menadžer sigurnosti* (eng. security manager, Chief Security Officer– CSO). To je direktor poslovne funkcije i kao takav mora da zadovoljava niz zahtjeva, odnosno da posjeduje odgovarajuću stručnu spremu, znanje i iskustvo iz oblasti sigurnosti, potrebne vještine za osnovne menadžerske aktivnosti (planiranje, organiziranje, motiviranje i kontrola), i lične osobine koje odgovaraju funkciji koju obavlja.

Pod njegovu nadležnost ubrajaju se sve aktivnosti u djelokrugu funkcije korporativne sigurnosti, a za svoj rad najčešće odgovara odboru direktora ili generalnom direktoru lično. Usko specijalizirano osoblje koje je angažovano unutar odjeljenja KS čine stručnjaci iz pojedinih oblasti sigurnosti koji svoj rad sprovode na terenu i u kancelariji. U pitanju su najčešće zaposleni na poslovima iz oblasti:

- menadžmenta rizika (identifikacija, analiza, reakcija na rizik i dalja kontrola njegovog ispoljavanja),
- službe kontrole (kontrola pristupa, kontrola rada službe fizičko-tehničke zaštite, kontrola pojava oblika krivičnih djela, kontrola prošlosti zaposlenih),
- sigurnosti i zdravlje na radu (poslovi koji su vezani za sveobuhvatno uspostavljanje zdrave i sigurne radne sredine u skladu sa odredbama Zakona),
- službe fizičko-tehničke zaštite (izvodi niz različitih zadataka iz oblasti fizičke zaštite, obezbjeđenja objekata, pratnje novca i dragocjenosti, zaštite lica, planiranja i organiziranja rada službe, funkcioniranja tehničke komponente zaštite, inoviranje i unapređenje performansi službe, kontrola rada i ocjena rada službenika osiguranja i sl),

- sigurnosti informacionih sistema (zaštita informacionih sistema od „upada spolja“, kao i od zloupotrebe zaposlenih),
- analitike (obrada informacija i formiranje baze podataka na osnovu informacija o sigurnosnim incidentima i pokušajima ugrožavanja sigurnosti).

Stručni konsultanti ili specijalizirani spoljni saradnici koji nisu zaposleni u odjeljenju korporativne sigurnosti i čija uska specijaliziranost za određen segment sigurnosnih pitanja kao i rijetka potreba za njihovim angažiranjem ih čini pogodnim za povremene saradnike, angažuju se po potrebi. U pitanju su stručnjaci sa velikim iskustvom (mnogi su u penziji) koji su često obavljali odgovorne dužnosti na pozicijama u različitim sigurnosnim službama. Njihove usluge su uglavnom savjetodavne prirode i pomažu menadžeru sigurnosti u donošenju pojedinih odluka.

2.10. *Uslovi u savremenom korporativnom sigurnosnom okruženju*

Od suštinske je važnosti za kompanije da razumiju promjene u sigurnosnom okruženju, da ih redovno prate, analiziraju i tretiraju. U tom smislu, treba sagledati i funkciju korporativne sigurnosti, koja se ne razlikuje od ostalih kompanijskih poslovnih funkcija kada je riječ o djelovanju u promijenjenim uvjetima poslovanja, bez obzira da li je promjena nastala u internom ili eksternom okruženju.

Korporativna sigurnost treba da osigura aktuelnost svojih mjera i radnji i da „održati korak“ sa promjenom uvjeta u poslovnom okruženju, kako bi u domenu svojih nadležnosti doprinijela ostvarenju kompanijskih ciljeva. Većina prijetnji za pojedince ili organizacije proizilazi iz činjenice da se društvo nalazi u okruženju koje generiše nezaobilazne socijalne, ekonomske i političke pritiske. Okruženje je skup vanjskih i unutarnjih faktora koji mogu utjecati na put privrednih subjekta prema ostvarenju njihovih ciljeva, odnosno poslovnog uspjeha. Tako „McKiernan tvrdi da vanjski faktori uzrokuju organizacijske gubitke u više od trećine analiziranih preduzeća“³⁸.

No, potrebno je naglasiti da stepen utjecaja vanjskih faktora ovisi i o fazi razvoja društva za osiguranje. Naime, „društvo za osiguranje u zrelijoj fazi razvoja drugačije reagira na faktore iz okruženja nego društvo za osiguranje u fazi razvoja“³⁹.

Pritisci i prijetnje, podjednako kao i konkretno nasilje nad ljudima ili uništenje imovine, definiraju moderno sigurnosno okruženje. Društvene prijetnje dolaze u raznim oblicima, međutim, svojim karakteristikama izdvajaju se četiri bazična tipa:

- „fizičke prijetnje (bol, povreda, smrt),
- ekonomske prijetnje (oduzimanje ili uništenje imovine, uskraćivanje mogućnosti zaposlenja ili pristupa resursima),
- prijetnje po građanska prava (zatvor, uskraćivanje normalnih građanskih sloboda)
- prijetnje popoložaj ili status (degradaciju, javna ponižavanja)“⁴⁰.

Analizom sigurnosnih rizika i prijetnji u konkretnom korporativnom okruženju, sektor KS dolazi do podataka o osnovnim karakteristikama ugrožavajućih faktora koji su lokalno aktivni,

---

³⁸ McKiernan, P. (1997.). *Strategy Past; Strategy Futures, Long Range Planning*, vol. 30, No. 5, p. 790.

³⁹ Kent, T., Omar, O. (2003.): *Retailing*, Palgrave MacMillan, N.Y, str. 127.

⁴⁰ Buzan, B., (1991). *Individual Security and National Security, People, States and Fear*, drugo izdanje, London, New York, str. 93.

kao što su: tip, vrsta, intezitet, vremensko trajanje i posljedice. Uobičajni rizici i prijetnje po poslovanje kompanija, koji proističu iz kompleksnosti savremenog sigurnosnog okruženja, mogu se odnositi podjednako na ugrožavajuće faktore internog i eksternog tipa.

Među njima se, specifičnošću svog djelovanja, uočava nekoliko različitih tipova kriminalnih aktivnosti, koje ugrožavaju kompanijske vrijednosti. U daljem dijelu rada će biti detaljno obrađeni sigurnosni izazovi i problemi, kao što su:

- Korporativni kriminal (mito, ekološki incidenti, industrijska špijunaža, pranje novca),
- Kriminal „bijelih okovratnika“ (zloupotreba položaja, korupcija, mobing),
- Kriminal „plavih okovratnika“ (krađa, napad i nasilje na radnom mjestu, izazivanje požara, vandalizam),
- Poslovanje u kriznim područjima (terorizam, otmice, nemiri, neredi i drugi oblici političkog nasilja),
- Zloupotrebe autorskih prava i intelektualnog vlasništva.

3. III DIO: ELEMENTI I NORMATIVNI OKVIR SIGURNOSTI U BANKAMA ZA NJIHOVO USPJEŠNO POSLOVANJE

Korporativna sigurnost je funkcija zaštite vitalnih vrijednosti kompanija (banaka), te je pravno-normativni okvir u kome funkcioniра sama funkcija KS uvjetovana važećim zakonskim odredbama svake konkretne države na čijoj teritorije posluje određena kompanija. „Međunarodni sporazumi, deklaracije i slični akti koje je podržala Vlada određene države (odnosno u slučajevima kada je država potpisnik međunarodnog sporazuma), ne čine automatski i pravnu regulativu korporativne sigurnosti te države, odnosno nisu pravno obavezujući.“⁴¹

Sa druge, kompanije mogu nezavisno od pravnog uređenja konkretne države (ali ne i suprotno njemu) regulirati postupanja i procedure u određenim oblastima poslovanja, ali i u oblastima društvenih normi i obligacija. Imajući u vidu predmet ovog rada, u daljem dijelu disertacije, detaljnije će se analizirati *pravno-normativni* okvir korporativne sigurnosti u Bosni i Hercegovini.

„Kako u Bosni i Hercegovini nema pravnog i administrativnog jedinstva, kada je u pitanju oblast sigurnosti odnosno njegovi pojedini sistemi s akcentom na policijski sistem, privatni sistem sigurnosti, gdje je korporativna sigurnost kao njen podsistem, uređen je sa tri različita zakona“⁴² i brojnim podzakonskim aktima na osnovu Dejtonskog političko-administrativnog uređenja BiH. Kao i druge zemlje zapadne Evrope, Bosna i Hercegovina ima zakone koji regulišu rad privatnog sigurnosnog sektora. Ova grana privrede je definirana zakonima o agencijama za zaštitu ljudi i imovine iz 2002. godine.

Treba istaći da je ekspertna komisija Ministarstva unutrašnjih poslova FBiH duže vrijeme pripremala tekst novog Zakona o agencijama za zaštitu ljudi i imovine u FBiH, koji je posljednji put izmjenjen 2008. godine i ugledao svjetlo dana 10.12.2008. godine, kada je i zvanično objavljen u Službenim novinama FBiH broj 78/2008., „pod novim nazivom koji glasi

---

⁴¹ Da bi odredbe određenog međunarodnog sporazuma ili deklaracije bile pravno obavezujuće moraju proći verifikaciju od strane Predsjedništva Bosne i Hercegovine, koje o tome odlučuje, po dobivenoj saglasnosti Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

⁴² Tri zakona koja regulišu rad privatnih sigurnosnih kompanija u BiH su: Zakon o agencijama za zaštitu ljudi i imovine u FBiH (Službene novine FBiH br. 50. 14. oktobar 2002.); Zakon o zaštiti ljudi i imovine i djelatnosti privatnog detektiva u RS (Službene novine Republike Srpske br. 50/2002.); i Zakon o agencijama za osiguranje lica i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti Distrikta Brčko, donesen 14. jula 2004. godine.

Zakon o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine, a do tada važeći Zakon o agencijama za zaštitu ljudi i imovine (Sl. Novine FBiH broj 50/2002.), prestao da važi“.⁴³

U samom nazivu zakona uočavamo razlike. Tako je u novi naziv Zakona unijeta sintagma „i unutrašnjim službama,, što je dodatno pojasnilo do tada nejasnu situaciju mnogim pravnim licima da su i ona dužna uskladiti svoju službu sigurnosti sa novim Zakonom, ma kako oni nazivali tu službu. Isto tako zakonodavac je razriješio i dosadašnje nesuglasice kod pojedinih odredbi, a tiču se minimalnog broja ljudi za osnivanje PSC-a i unutrašnje službe zaštite, kao i broja ljudi ukoliko PSC želi obavljati poslove fizičke i tehničke zaštite. „Novina o kojoj smo govorili ranije jeste da je novim zakonom definirana podružnica kao pravni subjekt, te samim tim i način i obaveza njenog osnivanja“.⁴⁴

Uzimajući u obzir vrlo skromnu obuku u pogledu korištenja vatrenog oružja, zakonodavac je članom 25. navedenog zakona propisao obavezu PSC da vrše periodičnu provjeru sposobnosti rukovanja oružjem i provjeru zdravstvene i psihofizičke sposobnosti svojih uposlenika, a na način koji će biti regulisan pravilnikom od strane ministra unutrašnjih poslova. Član 4. stav 3. Zakona definira tehničku zaštitu, kao zaštitu ljudi i imovine tehničkim sredstvima i opremom namjenjenim za te potrebe, osim sistema vatrodjave. Ovakvom definicijom, otkolonjeni su raniji nedostaci gdje je ova oblast bila gotovo nedefinirana i ostavljala je prostora za zloupotrebu po pitanju izvođenja spomenutih poslova.

Još jedna veoma značajna novina nalazi se u članu 37. Zakona, a odnosi se na davanje saglasnosti za procjenu ugroženosti i elaborat zaštite kod pojedinih subjekata, a koji se izdaje od strane FMUP-a i kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova. Nadalje, važna novina za privredne subjekte je materija od člana 38. do 47. Zakona, koji na precizan i jasan način uređuje oblast organiziranja i načina obavljanja poslova unutrašnjih službi zaštite.

Ovo su najznačajnije novine u pravnom uređenju oblasti privatne sigurnosti u Federaciji BiH, pored njih, naravno imamo i niz manjih „kozmetičkih“ promjena kao što su: obavezno isticanje službene iskaznice na vidno mjesto prilikom obavljanja poslova zaštite ljudi i imovine, obaveza agencije da izvještavaju nadležni organ o prekinutim ugovorima o pružanju usluga klijentima, vođenje evidencije o objektima koji se štite fizičkom zaštitom i dr.

---

⁴³ Više o zakonu vidi: Službene novine Federacije BiH, broj 78/08).

⁴⁴ Kržalić. A. (2009). Stanje privatne sigurnosti u BiH. Sarajevo: Centar za sigurnosne studije BiH, str. 26.

Pored navedenih zakona koji reguliraju rad privatnih sigurnosnih kompanija u Bosni i hercegovini, drugi pravni akti relevantni za privatnu sigurnost, a samim tim i za korporativni sigurnost, su zakoni o oružju, zakoni o privrednim društvima, zakoni o zaštiti od požara.

Ne može se reći da poslovanje privatnih sigurnosnih kompanija, pa samim tim i korporativna sigurnost banaka, u Bosni i Hercegovini nije zakonski regulisano, ali možemo kazati da do sada ne postoji jedan jedinstveni registar stanja i obima privatnih sigurnosnih kompanija.

Također, neophodno je harmonizirati postojeća tri zakonska rješenja koja reguliraju rad privatnih sigurnosnih kompanija i donijeti okvirni zakon u BiH kojim bi sveobuhvatno, sadržajno i precizno bila uređena privatna sigurnost.

Obzirom na predmet istraživanja, kao i ciljeve ovoga rada, koji se ogledaju u analizi i deskripciji normativnog okvira korporativne sigurnosti, u daljem dijelu ovog poglavlja će biti riječi o tri njena značajna segmenta:

- Informacijska sigurnost
- Privatna sigurnost (zaštita), te
- Zaštita intelektualnog/industrijskog vlasništva.

3.1. Informacijska sigurnost unutar korporacije i norme

U vremenu sve većeg razvoja tehnologije i njenu sveprisutnost, možda i ne treba posebno naglašavati važnost sigurnosti informacijskih sistema kompanija. Informacijski sistemi u organizacijama su postali stalna meta napada, kako izvana, tako i iznutra. Temeljna načela informacijskog sistema su: povjerljivost, integritet, raspoloživost, neporecivost, dokazivost, autentičnost i pouzdanost. Informacijska sigurnost nije isto što i informatička sigurnost. „Informacijska sigurnost odnosi se zaštitu svih oblika informacija i podataka, bez obzira gdje se podaci i informacije nalaze.⁴⁵ Također, važno je napomenuti da podatak i informacija nisu sinonimi“.

„Podatak je činjenica za koju se zna da se dogodila, da postoji ili da je istinita, odnosno činjenica koja se navodi da se njome nešto dokaže, dok je informacija obavijest o činjenicama, izvještaj o nečemu, odnosno podaci u bilo kojem stepenu obrade podataka“.⁴⁶

Znači, informacija je obrađeni podatak. Najbitniji segment informacijskog sistema jedne banke ili finansijske institucije, organizacije je sigurnosna politika. Ukoliko informacijsku sigurnost posmatramo kao osobu, sigurnosna politika bi bila njen centralni nervni sistem.

„Poslovnu informaciju predstavlja svaka informacija potrebna za obavljanje poslovnih aktivnosti te za ostvarivanje poslovnih interesa i ciljeva poslovnog subjekta“.⁴⁷

Poslovne informacije su temeljni resurs svakog poslovnog sistema, te mu posjedovanje informacija daje prednost u odnosu na konkurente. Informacije omogućavaju prepoznavanje i iskorištavanje poslovnih prilika, donošenje kvalitetnih odluka, poboljšanje produktivnosti, te uočavanje tržišnih trendova i prilagođavanje na njih, što u konačnici dovodi do ostvarenja poslovnog uspjeha i boljeg pozicioniranja u odnosu na konkurente.

Prema tome, svaka banka (privredni subjekt) stvara i razvija vlastito područje poslovnih podataka i informacija. Informacijska sigurnost je stanje povjerljivosti, cjelovitosti i raspoloživosti podataka, koje se postiže primjenom propisanih mjera i standarda informacijske

---

⁴⁵ Ivandić Vidović D., Karlović L., Ostojić A., (2011). Korporativna sigurnost, Zagreb, udruga hrvatskih menadžera sigurnosti – UHMS, str. 94.

⁴⁶ Anid V., Goldstein I. (2002.) „Rječnik stranih riječi“, Zagreb, Novi Liber, str. 597.

⁴⁷ Javorović B., Bilandžić M. (2007.) Poslovne informacije i business intelligence, Zagreb, Golden marketing-Tehnička knjiga, str. 116.

sigurnosti, te organizacijskom podrškom za poslove planiranja, provedbe, provjere i dorade mjera i standarda.

Povjerljivost informacija znači da je informacija dostupna samo osobama koje imaju ovlaštenje za njeno korištenje. **Integritet** je zaštita podataka od namjernog ili slučajnog neovlaštenog mijenjanja, a **dostupnost** je jamstvo ovlaštenim korisnicima sistema da će im sistem biti na raspolaganju u svakom momentu⁴⁸.

Svaka kompanija se u svom djelovanju bavi prikupljanjem raznih vrsta podataka, počevši od osobnih podataka zaposlenika, do podataka o kupcima, dobavljačima, poslovnim saradnicima, podataka o tehnološkim inovacijama, poslovnim planovima i slično. Od iznimne je važnosti podacima koji se prikupljaju, obrađuju i dalje distribuiraju pristupiti s najvećom mogućom pažnjom.

Informacijski resursi izloženi su raznim prijetnjama i rizicima, oni mogu biti namjerni (prisluškivanje, neovlaštena izmjena informacija, hakiranje, maliciozni kod, krađa i sl.), ili slučajni (greške, slučajno brisanje podataka, slučajno uništenje informacijske opremei sl.). Informacijski resursi mogu biti izloženi i prirodnim nepogodama poput požara, poplave, udara groma. U današnjici informacijski sistemi izloženi su različitim sigurnosnim prijetnjama koje ugrožavaju cjelokupno poslovanje. Prijetnje, kao što vidimo, mogu dolaziti izvana i iznutra.

Predmet ugroženosti može biti svaka vrijednost u informacijskom sistemu, kao npr:

- „Informacijsko – komunikacijski sistem kao cjelina
- Računari i podaci koji se u njima nalaze
- Podaci o poslovnim saradnicima
- Lični podaci zaposlenika
- Evidencije i baze podataka
- Informacijsko – komunikacijska tehnologija, uključujući računare i mobilne telefone
- Poslovni i proizvodni procesi
- Tehnologija
- Zaposlenici u informacijsko – komunikacijskim sistemima
- Tehničko - sigurnosni sistemi
- Intelektualno/industrijsko vlasništvo

---

⁴⁸ Ivandid Vidovid D., Karlovid L., Ostojić, A., (2011.) „Korporativna sigurnost“, Zagreb, UHMS, str. 94.

- Poslovne organizacije i korisnici informacijsko – komunikacijskih sistema“.

Cilj je osigurati zaštitu informacijskog sistema od neovlaštenog pristupa i distribucije informacija, poslovne špijunaže, malicioznih programa, krađe, uništenja opreme, prirodnih nepogoda i ostalih rizika kojima je informacijski sistem izložen.

Jedna od osnovnih normi za upravljanje informacijskom sigurnošću je norma ISO 27001.⁴⁹

Norma daje smjernice i pravila o upravljanju sistemom informacijske sigurnosti, definira potrebu za uspostavom, nadzorom, održavanjem i stalnom unapređenju sistema upravljanja informacijskom sigurnošću. „Norma postavlja smjernice koje mogu pomoći bankama da razviju vlastite kvalitetne sisteme upravljanja informatičkom sigurnošću, na način da u sistem budu uključeni zaposlenici, procesi, informacijski sistem i politike kompanije (Information Security Management System)“⁵⁰.

Nakon što kompanija osigura primjenu ISO 27001 može ishoditi certifikat kojim potvrđuje da posluje u skladu s normama, da je informacijska sigurnost provedena na najbolji mogući način što, u konačnici, povećava kredibilitet preduzeća i njegovu poziciju na tržištu. „Norma ISO 27001, osim što propisuje kako organizirati informacijsku sigurnost organizacije, propisuje i pravila osiguravanja tehničke sigurnosti pristupa prostorima i podacima, upravljanje ljudskim resursima, pravnu zaštitu, klasifikaciju informacija, razmjenu informacija, zaštitu opreme, zaštitu prostora, i slično.“⁵¹

Kako bi upravljanje informacijskom sigurnošću bilo učinkovito, sistem upravljanja sastoji se od četiri faze koje se ciklički ponavljaju, a to su:

- „Planiranje (podrazumijeva definiranje politika upravljanja informacijskom sigurnošću, opseg zaštite, odabir metodologije za procjenu rizika, analizu rizika, identifikaciju resursa i prijetnji, analizu ranjivosti sistema, ...)
- Implementacija (podrazumijeva izradu plana postupanja s rizicima, implementaciju potrebnih mjera za ublažavanje rizika, procjenu i preispitivanje učinkovitosti mjera obrane ili ublažavanja rizika, senzibilizaciju i edukaciju djelatnika, provedbu procedura za upravljanje incidentima...)

---

⁴⁹ Javorović B. i Bilandžić M. (2007.) „Poslovne informacije i business intelligence“, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga, str. 296.

⁵⁰ ISO 27001:2013, Information security management.

⁵¹ Ivandić Vidović D., Karlović L., Ostojić, A., (2011.) „Korporativna sigurnost“, Zagreb, UHMS, str. 101.

- Nadzor (podrazumijeva provedbu uspostavljenih procedura, procjenu učinkovitosti upravljanja procesima informacijske sigurnosti, procjenu tačnosti i sveobuhvatnosti prethodno identificiranih rizika, vođenje evidencija o rizicima, ažuriranje sigurnosnih planova...)
- Održavanje i poboljšavanje (podrazumijeva kontinuirano poboljšavanje postavljenih procedura s ciljem unapređivanja sistema informacijske sigurnosti, provođenje korektivnih mjera...).⁵²

Virusi i sav ostali maliciozni kod predstavljaju veliku prijetnju informacijskoj sigurnosti i mogu rezultirati gubitkom povjerljivosti, cjelovitosti i raspoloživosti informacija i aplikacija. Kompanije trebaju donijeti politike vezane uz potrebne mjere zaštite odnosno minimalan skup pravila koje je potrebno provoditi kako bi se ostvarila adekvatna zaštita od malicioznog koda.

Maliciozni kod predstavlja zloćudni kod odnosno softver koji je razvijen s namjerom narušavanja sigurnosti informacija: računalni virusi, mrežni crvi, trojanski konji, logičke bombe, spyware, adware... U cilju zaštite od malicioznog koda, kompanije trebaju osigurati zaštitne programe za pravovremeno otkrivanje, sprečavanje i oporavak od zloćudnog koda.

Kvalitetan program za zaštitu od malicioznog koda treba omogućavati detekciju i uklanjanje zloćudnog koda te izradu zapisa o svim događajima, takav program treba biti stalno aktivan i ažuran, zaštićen od deaktivacije od strane korisnika.

„Zaštitu od malicioznih kodova potrebno je postaviti na sve informacijske sisteme kompanije, „core“ aplikacije kojima se koriste ovlašteni zaposlenici, ali i na aplikacije kojima se koriste ostali vanjski korisnici (poput internetskog bankarstva, mobilnog bankarstva, web stranica)“.⁵³

U svrhu zaštite informacijskog sistema i svih informacija koje on sadrži potrebno je, osim tehničkih mjera zaštite, provoditi i kontinuiranu poduku korisnika na način da se stvori „kultura opreza“. Ona podrazumijeva edukaciju o sigurnom korištenju informacijskih sistema i opreme. „Većina autora smatra da se svaka poduka sastoji od 4 faze a to su: identifikacija potrebe za podukom, planiranje poduke, izvođenje poduke i evaluacija provedene poduke.“⁵⁴

---

⁵² Ivandić Vidović D., Karlović L., Ostojić, A., (2011.) „Korporativna sigurnost“, Zagreb, UHMS, str. 99.

⁵³ Buble M., (2006). Osnove menadžmenta, Zagreb, Sinergija nakladništvo d.o.o. Zagreb, str. 275.

⁵⁴ Buble M., (2006). Osnove menadžmenta, Zagreb, Sinergija nakladništvo d.o.o. Zagreb, str. 275.

3.2. Svijest o sigurnosti uposlenika u korporativnom, finansijskom, bankarskom sektoru

Svijest o sigurnosti (Security awareness) važna je tema kada se govori o korporativnoj sigurnosti. Podizanje svijesti o korporativnoj, a posebno o informacijskoj sigurnosti jedan je od izazovnijih zadataka za sva preduzeća koja vode računa o nivou informacijske sigurnosti.

Govoreći o podizanju svijesti o sigurnosti neizostavna je kontinuirana edukacija i podizanje svijesti o:

- „važnosti pridržavanja politika i procedura kompanije,
- sigurnosti autentifikacijskih pasworda (šifre) pri korištenju informacijskih sistema,
- pridržavanju politike čistog stola i čistog monitora,
- pridržavanju politika sigurnosti prilikom ulaska u prostorije preduzeća u kojima su povjerljivi podaci, pri čemu se koriste alarmi ili identifikacijske kartice za ulazak u poslovne prostorije preduzeća,
- pridržavanju politika rukovanja s povjerljivim informacijama,
- pridržavanju pravila koja se odnose na zaštitu na radu.
- pridržavanju pravila koja se odnose na zaštitu od požara,
- pridržavanju pravila koja se odnose na zaštitu okoliša“.⁵⁵

3.2.1. Šifra pristupa

Kada se govori o podizanju svijesti o informacijskoj sigurnosti, kao neizostavan pojam nameće se šifra. To je oblik tajnog podatka koji se koristi za autentifikaciju pri kontroli prava pristupa pojedinim dijelovima informacijskog sistema.

Jednostavno rečeno, password je potpis korisnika. Imajući to vidu, svaki korisnik svih vrsta aplikacija i opreme za obradu informacija mora voditi računa o njenoj sigurnosti.

Šta korisnik može učiniti da poveća vlastitu sigurnost i sigurnost svoje zaporke? Još u nedavnoj prošlosti sigurnim passwordom smatrala se ona koja ima 8 znakova (uključujući slova, brojeve

---

⁵⁵ Ibid

i interpunkcijske znakove), danas ovo više nije dovoljno sigurna zaporka, svaki će program za probijanje passworda uzeti ovakve kombinacije u obzir.

Sigurnost zaporke povećava se povećavanjem njene duljine, jer to će broj kombinacija povećati na vrijednosti koje je teško sustići današnjim, ali i budućim računarskim tehnologijama.

Uzimajući u obzir važnost zaštite zaporki svako bi preduzeće trebalo donijeti svoju politiku ili sličan dokument kojim se propisuje proces upravljanja zaporkama i način njihove upotrebe u okruženju informacijskog sistema. Cilj izrade takvog dokumenta je povećanje stepena kontrole pristupa informacijama, opremi za obradu informacija i aplikacijama koje pomažu odvijanje poslovnih procesa, te osiguranje pristupa ovlaštenim korisnicima i sprečavanje neovlaštenog pristupa. Takva politika ili sličan dokument treba obuhvatiti sve zaporka koje se kreiraju za bilo koji dio informacijske imovine koja sačinjava informacijski sistem preduzeća, a koje služe za autentifikaciju svih korisnika i korisničkih računara.

„Norma ISO 27001“⁵⁶ opisuje kontrolu pristupa. Ona definira potrebu uspostavljanja, dokumentiranja i naknadnih kontrola pristupu informacijama, te potrebu uspostave procedura koje propisuju postupke registriranja ovlaštenih korisnika i postupanja u slučaju prestanka prava korisnicima, a sve s ciljem da se samo ovlaštenim korisnicima osigura pristup informacijskim sistemima i da se spriječi svaki neovlašten pristup. Prema navedenoj normi potrebno je dati i poštivati smjernice „dobre sigurnosne prakse“ za izradu i čuvanje zaporki.

„Zaporka imaju slijedeća svojstva:

- Dužina zaporke: određuje se minimalan broj znakova koje zaporka mora imati, što je zaporka dulja to je sigurnija,
- Složenost zaporke: zaporka je složena ako sadrži barem tri od četiri grupe znakova (velika slova, mala slova, interpunkcijski i ostali specijalni znakovi),
- Maksimalna starost zaporke: period koliko je zaporka valjana, odnosno do kada se može koristiti u radu,
- Minimalna starost zaporke: minimalno vrijeme važenja zaporke (minimalno vrijeme koje mora proteći između korištenja dvije zaporka),
- Trajanje obavijesti o prestanku važenja zaporke: period nakon kojeg zaporka prestaje važiti,

---

⁵⁶ ISO 27001:2013, Information security management.

- Povijest zaporke: koliko se zadnjih lozinki pamti tj. kada se ista zaporka smiju ponoviti,
- Broj krivih uzastopnih pokušaja prije zaključavanja korisničkog računa: nakon kojeg broja unosa pogrešne zaporke će se korisnički račun zaključati,
- Trajanje zaključavanja: vrijeme koliko je korisnički račun zaključan,
- Sistem može sam promijeniti lozinku: da li je sistemu dopušteno da sam mijenja lozinku upotrebom metode pitanje – odgovor,
- Zaporka se može osobno promijeniti: da li je korisniku ili ovlaštenom djelatniku dozvoljeno da sam mijenja lozinku ili to mora učiniti uz pomoć administratora,
- Korisnički račun se postavlja u nevažeći ako je zaporka otkrivena: u slučaju namjernog ili nenamjernog otkrivanja zaporke, treba li se korisnički račun zaključati.
- Potrebno odobrenje za promjenu: da li je za promjenu zaporke potrebno nečije dodatno odobrenje.⁵⁷

3.2.2. Procjena rizika

„ISO 27005:2018“⁵⁸ definira rizik informacijske sigurnosti kao potencijal da će prijetnja iskoristiti ranjivosti imovine i time uzrokovati štetu za organizaciju.

Rizik informatičko/internetske tehnologije je opasnost da njezina primjena dovede do neželjenih posljedica (šteta) u organizacijskom sistemu i/ili njegovoj okolini. Do zlouporabe uglavnom dolazi zbog dva razloga, i to radi ostvarivanja neopravdanih ili protupravnih koristi od strane pojedinaca ili organiziranih skupina ili radi nanošenja materijalne ili nematerijalne štete pojedincu, skupini ili zajednici. „Najugroženiji su informacijski sistemi iz koji se može pristupiti Internetu, jer je i sam internet izuzetno ugrožen.“⁵⁹

---

⁵⁷ CARNet, (2019). Upravljanje lozinkama [on line]. Dostupno na :<https://www.cert.hr/wp-content/uploads/2009/11/NCERT-PUBDOC-2009-11-283.pdf> pristupljeno [18.10. 2019.].

⁵⁸ ISO/IEC 27005:2018. (2018, 07). Information technology -- Security techniques -- Information security risk management [on line]. Dostupno na: <https://www.iso.org/standard/75281.html>, pristupljeno [18.10. 2019.].

⁵⁹ Klasić, K., & Klarić, K. (2009). Informacijski sustavi. Zagreb: Intus informatika, str. 114.

3.2.3. Politika čistog stola i ekrana

Još jedan od pojmova koji zaslužuju da se o njima piše i da ga se primjenjuje u kontekstu korporativne sigurnosti je politika čistog stola i ekrana (Clear desk and clear screen). Politika čistog stola i čistog monitora odnosi se na postupke čuvanja povjerljivih informacija, u elektronskom ili u papirnatom obliku.

Ova politika također podrazumijeva zabranu ostavljanja računala otključanima čak i kada je riječ o najkraćem mogućem trajanju, jer to čini povjerljive informacije lako dostupnima, čime ih se dovodi u opasnost kompromitiranja. „Norma ISO 27001“⁶⁰ govori i o temi politike čistog stola i ekrana.

Budući da su informacije jedna od najranjivijih podataka, prihvaćanje politike čistog stola i čistog ekrana jedna je od važnijih politika pri pokušaju smanjenja rizika sigurnosti. Implementacija takve politike je vrlo jednostavna i ne zahtjeva visoku tehnologiju.

U svrhu zaštite podataka na papirnatom mediju preporučljivo je korištenje zaštićenih područja popuno vatrootpornih ormara, sefova i slično. Na ovaj način provodi se, osim zaštite od neovlaštenog pristupa, zaštita od požara, vatre, poplave, eksplozije i slično.

U svrhu smanjenja rizika od neovlaštenog pristupa informacijama koje su dostupne na elektroničkim medijima, preporučljivo je da se računara i slična oprema (poput mobitela) koriste na način da se sadržaji pohranjeni na takvim medijima učine nedostupnima neovlaštenim osobama, koristeći zaporke, privremene odjave iz informacijskog sistema, zaključavanje ekrana. Ispisivanje i preslikavanje dokumenata također povećava rizik neovlaštenog pristupa informacijama, posebno u preduzećima gdje više korisnika koristi iste uređaje za ispis i preslikavanje. U takvim okolnostima dodatnu je pažnju potrebno posvetiti pravovremenom uklanjanju ispisanih dokumenata s uređaja za ispis.

Mnoga preduzeća su, s ciljem smanjenja rizika ove vrste, uvela dodatne kontrole na način da uređaji izvršavaju zadane ispise tek po unosu zaporke koju korisnik koji je zatražio ispis unese u uređaj za ispisivanje. „Općenito, u svrhu smanjenja rizika od neovlaštenog pristupa

---

⁶⁰ ISO 27001:2013, Information security management.

informacijama, te dodatno u svrhu zaštite okoliša, preduzeća trebaju razvijati kulturu minimalnog bespotrebnog ispisivanja dokumenata.“⁶¹

3.3. Zakonska regulativa informacijske sigurnosti u Bosni i Hercegovini

Bosna i Hercegovina je zemlja koja je ne tako davno izašla iz ratnog perioda, a i složenog je državnog ustroja sa dva entiteta (Entitet Federacija BiH i Entitet Republika Srpska) i Brčko Distrikt. Ekonomski i socijalni uvjeti u Bosni i Hercegovini su loši, što je i rezultat sporijeg razvoja informacijskih sistema kako u organizacijama tako i u državnim tijelima, odnosno, danas su na dosta nižoj razini nego u ostalim razvijenim zemljama u okruženju.

Kada je u pitanju zakonska regulativa informacijske sigurnosti u Bosni i Hercegovini doneseni su samo par okvirnih zakona koji uređuju ovu oblast. Sam zakon, kao „Zakon o informacijskoj sigurnosti“ ne postoji, mada je za isti izrađen nacrt, te je bilo i nekoliko prijedloga, ali do danas nije usvojen. Dok se čeka usvajanje ovog zakona, po pitanju informacijske sigurnosti u Bosni i Hercegovini, postoje zakoni i podzakonski akti, koji su izuzetno značajni za predmetnu oblast, i to:

- Zakon o zaštiti tajnih podataka (Službeni glasnik BiH br. 54/05. i prečišćeni 12/09);
- Zakon o zaštiti osobnih/ličnih podataka (Službeni glasnik BiH br.32/01, 49/06, 76/11. i prečišćeni 89/11.);
- Zakon o centralnoj evidenciji i razmjeni podataka (Službeni glasnik br.32/01, 16/02, 32/07. i 44/07 (prečišćeni));
- Zakon o komunikacijama (Službeni glasnik BiH br. 31/03, 75/06, 32/10 i 98/12.);
- Odluka - Politika upravljanja informacijskom sigurnošću u institucijama Bosne i Hercegovine, za razdoblje 2017 - 2022. godine (Službeni glasnik BiH br.38/17.),

---

⁶¹ Mikić, M., (2018). Korporativna sigurnost. Zvršni rad, Rijeka: Sveučilište u Rijeci, str. 59.

3.3.1. Korporacije i norme privatne sigurnosti (zaštita)

Kao što je prikazano u prethodnom dijelu rada, termin sigurnost je svima poznat i kao takav u dovoljnoj mjeri razumljiv, bez obzira na problem precizne naučne odrađenosti i definisanja. Još uvijek u cijelosti ne postoji, na naučnoj osnovi elaborirano terminološko određenje pojma privatne sigurnosti. Ne postoji općeprihvaćena definicija privatne sigurnosti, ali ni do kraja definirani djelokrug aktivnosti.

Slika 3 Ilustracija privatne sigurnosti (fizička i tehnička zaštita)

U posljednja tri do četiri desetljeća na Zapadu se javio jedan zanimljiv sociološki, pa može se reći i političko - sigurnosni, te pravni fenomen. „Naime, sve prisutnije težnje građana za emancipacijom u djelovanju države kao zajednice, kao i pojava finansijski i institucionalno jakih korporacija, ali i pojedinaca, doveli su do toga da je država odlučila da dio aktivnosti, koji je ranije bio isključivi monopol državnog aparata, polako prepusti pojedincima i nevladinim institucijama.“⁶²

Posmatrano sa političkog i državno-pravnog aspekta privatnu sigurnost možemo definirati kao specifičan i dinamičan sistem društvene kontrole, koji u cilju osiguranja višeg nivoa individualne sigurnosti građana, kao i ekonomskih interesa, poduzima politički aparat jedne društveno političke zajednice, na način da se odrekne dijela monopola na sektoru javne sigurnosti, te ga na komercijalan način, kao privrednu djelatnost, prepusti pojedincima, agencijama i kompanijama, istovremeno kontrolirajući domen njihovog djelovanja na polju sektora sigurnosti donošenjem zakonskih rješenja i podzakonskih akata, kao i ustanovljavajući kodeks etičko-profesionalnog ponašanja uposlenika u sektoru privatne sigurnosti.

U kontekstu ove definicije može se dati i definicija samog sistema privatne sigurnosti:

---

⁶² Ahić, J. (2009). Sistemi privatne sigurnosti. Sarajevo: Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, str. 49.

„Sistem privatne sigurnosti jedne države predstavlja sveukupnost djelovanja i odnosa pojedinca, agencija i kompanija kojima je od strane države dopuštena komercijalizacija jednog dijela sektora sigurnosti, a koji obuhvata svih pet nivoa koncepta privatne sigurnosti, ali i države koja zakonskim rješenjima stavlja pod kontrolu i nadzor one pojedince i institucije koji se uključuju u aktivnosti zaštite sigurnosti, kao i stroge etičko-profesionalne principe i standarde koji su obvezujući za sve koji su uključeni u ovaj sistem.“⁶³

Savremeni tokovi privatne sigurnosti u svijetu, iskazuju tendenciju da se granica između javne (u državnom vlasništvu) i privatne sigurnosti polako gubi i ustupa mjesto ekonomski opravdanom i strogo kontrolisanom javno-privatnom partnerstvu. Stoga je arhaično razmišljanje da privatna sigurnost znači obavezno da su korisnici usluga privatna lica ili subjekti u privatnom vlasništvu (kako navodi L.J. Stajić u zborniku privatna bezbednost – privatni subjekti, str 33).

Pritom veliki broj definicija domaćih autora je kompletna i sadržajno i metodološki ispravna. „Privatna sigurnost je planska i organizirana samostalna ili zajednička djelatnost i funkcija pojedinaca, organizacija, privatnih ili profesionalnih agencija, usmjerenih na sopstvenu zaštitu ili zaštitu drugih, kao i zaštitu odgovarajućih lica, prostora, objekata, poslovanja ili djelatnosti, a koji nisu pokriveni ekskluzivnom zaštitom državnih ograna“.⁶⁴

3.3.2. Zakonsko uređenje privatne sigurnosti unutar korporativne odgovornosti u Bosni i Hercegovini

Kao i druge zemlje zapadne evrope, Bosna i Hercegovina ima zakone koji regulišu rad privatnog sigurnosnog sektora.“ Ova grana privrede je definirana zakonima o agencijama za zaštitu ljudi i imovine iz 2002. godine.“⁶⁵ „Zakon o agencijama za zaštitu ljudi i imovine u FBiH je posljednji put izmjenjen 2008. godine i nosi novi naziv koji glasi Zakon o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine“.⁶⁶

---

⁶³ Ibid, str. 49.

⁶⁴ Daničić, M. i Stajić, L.J., (2008). Privatna bezbjednost, VŠUP, Banja Luka, str. 14.

⁶⁵ Tri zakona koja regulišu rad privatnih sigurnosnih kompanija u BiH su: Zakon o agencijama za zaštitu ljudi i imovine u FBiH (Službene novine FBiH br. 50. 14. oktobar 2002.); Zakon o zaštiti ljudi i imovine i djelatnosti privatnog detektiva u RS (Službene novine Republike Srpske br. 50/2002.); i Zakon o agencijama za osiguranje lica i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti Distrikta Brčko, donesen 14. jula 2004. godine.

⁶⁶ Više o zakonu vidi: Službene novine Federacije BiH, broj 78/08).

Drugi pravni akti relevantni za privatnu sigurnost su zakoni o oružju, zakoni o privrednim društvima, zakoni o zaštiti od požara. Konceptualno i sadržajno, zakoni o privatnoj sigurnosti predstavljaju zasebne zakone na nivou entiteta i Distrikta Brčko, kojim propisuju uslove i načine obavljanja poslova zaštite, nosioce tih poslova, odnosno uslovi koje moraju ispunjavati lica koja neposredno vrše poslove zaštite, njihova ovlaštenja i dužnosti u obavljanju poslova, nošenje uniforme, upotreba vatrenog oružja i sile, organizovanje unutrašnje službe zaštite, rad privatnog detektiva i dr.

U skladu sa Zakonom o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine u Federaciji Bosne i Hercegovine, privatna sigurnost se definira kao usluga, odnosno vršenje poslova zaštite lica, imovine i poslovanja fizičkom i tehničkom zaštitom, kada ti poslovi nisu u isključivoj nadležnosti državnih organa, kao i poslove transporta novca, vrijednosnih i drugih pošiljki, održavanja reda na javnim skupovima, sportskim priredbama i drugim mjestima okupljanja građana, koje vrše pravna lica registrirana za tu djelatnost.

Privatna sigurnost je organizirana kroz privatne sigurnosne kompanije čiji osnivači prema zakonu mogu biti *fizička i pravna lica* koja su u postupku odobravanja rada agencija prošla zakonom predviđene provjere. Djelatnost privatne sigurnosti provodi se na osnovu pisanog ugovora sklopljenog sa fizičkim i pravnim licima kojima se pruža zaštita. Dakle, zakon obvezuje na poseban oblik ugovora o pružanju usluga privatne sigurnosti. Cij propisivanja posebnog oblika ugovora je pružanje pravne sigurnosti i jednoj i drugoj ugovornoj strani, te olakšano dokazivanje u slučaju eventualnog spora.

U Federaciji BiH, na osnovu člana 9. Zakona o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine, osnivač je dužan pribaviti odobrenje za rad od nadležnog kantonalnog ministarstva unutrašnjih poslova, a nakon toga nadležnom sudu podnijeti zahtjev za upis kompanije u sudski registar. Republika Srpska i Distrikt Brčko imaju nešto drugačije uređenje.

Tako da se kod njih kompanija prvo upisuje u sudski registar kod suda, a onda slijedi traženje odobrenja kod policijskih organa kako bi kompanija mogla da počne sa radom. „Ono što je zajedničko za tri zakona koja regulišu privatnu sigurnost jeste da odobrenje za rad kompanija izdaju policijski i organi (u Federaciji BiH to su kantonalni organi unutrašnjih poslova, u Republici Srpskoj Centri javne bezbjednosti, a u Distriktu Brčko, Policija Brčko Distrikta).“⁶⁷

---

⁶⁷ Kržalić. A. (2009). Stanje privatne sigurnosti u BiH. Sarajevo: Centar za sigurnosne studije BiH, str. 17.

„Članovi 12., 11. i 7. važećih zakona, koji se odnose na osnivače, definišu da osnivač kompanija ne smije biti osuđivan za krivična djela, odnosno da se protiv njega ne vodi krivični postupak, da nije kažnjavan za prekršaje javnog reda i mira, da ima zdravstvenu sposobnost i dr. Osim toga, osnivač ne može biti lice koje je COMSFOR smijenio iz vojne službe u skladu sa „Uputstvom stranama“. Također, ne može dobiti licencu osnivač koji svojim dosadašnjim ponašanjem ukazuje na nepouzdanost za obavljanje tih poslova, a posebno oni koji češće i prekomjerno uživaju alkohol, iskazuju strast za kockanjem ili rasipništvom i imaju sklonost nasilju u porodici. Vlasnik mora biti stariji od 18 godina“.⁶⁸

Ukoliko se osnuje PSC na području Kantona Sarajevo, to ne znači da ste automatski dobili odobrenje da radite na području cijele Federacije BiH. Isti slučaj je i u Republici Srpskoj, s tim da ova nadležnost ne izlazi van okvira Centra javne bezbjednosti (CJB) u kojem ste registrovani. Za dodatnu aktivnost pružanja usluga zaštite van Kantona Sarajeva, i CJB potrebno je osnovati podružnicu ili novu banku koja će poslovati na datom području. Ovakvu zakonsku odredbu Nikola Bender, direktor Puma Security iz Mostara, smatra nerazumijevanjem ekonomskog poslovanja ovog sektora. „To dovodi do dupliciranja trošenja novca za opremu i druga tehnička sredstva, što male banku dovodi u neravnomjeran položaj u odnosu na velike banke.

Naravno, rješenje je da zakonodavac smanji ove kriterije za osnivanje podružnica na prihvatljiv nivo“.⁶⁹ Poslovi koje mogu obavljati privatne sigurnosne kompanije su različito definisani u dva bosanskohercegovačka entiteta i Distriktu Brčko. Ove razlike već su vidljive u samim nazivima zakona koji regulišu ovu oblast. Tako u Federaciji BiH, Zakon o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine, član 2.⁷⁰ govori da poslovi zaštite ljudi i imovine privrednih društava, ustanova i drugih pravnih lica obavljaju privatne sigurnosne banke ili organizirane unutrašnje službe zaštite u pravnom licu u skladu sa navedenim Zakonom.

„Agencije ne mogu obavljati poslove zaštite ljudi i imovine iz nadležnosti organa javnog reda i mira, kao i za Oružane snage BiH i organe uprave koje obavljaju poslove iz svoje

---

⁶⁸ Ibid., str. 18.

⁶⁹ Nikola Bender, direktor Puma Security, Okrugli sto: Uređenje sektora rada Agencija za zaštitu lica i imovine u BiH, putem samoregulacije, Mostar 24. juni 2009. Godine.

⁷⁰ Službene novine FBiH, broj 78/2008.

nadležnosti.“⁷¹ „Poslovi koji se odnose na poslove zaštite ljudi i imovine, su poslovi fizičke i tehničke zaštite.“⁷²

Zakon o agencijama za obezbjeđenje lica i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti, u Republici Srpskoj i Distriktu Brčko, skoro identično određuje djelatnosti obezbjeđenja lica i imovine. To se da primjetiti i u nazivu Zakona. Tako ovi zakoni definišu djelatnosti obezbjeđenja lica i imovine posredstvom fizičke i tehničke zaštite, kao i poslove detektivske djelatnosti, odnosno prava i obaveze privatnih detektiva.

Kod same djelatnosti koje reguliše Zakon vidimo razlike u Republici Srpskoj i Distriktu Brčko, sa jedne strane i Federaciji BiH sa druge strane. Republika Srpska i DB, u svojim zakonima nemaju djelatnost unutrašnjih službi zaštite, dok Federacija BiH nema djelatnost privatnog detektiva.

Još jedna neusklađenost između spomenutih zakona odnosi se na obavljanje poslova obezbjeđenja za organe vlasti. Kao što smo rekli Zakon o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine FBiH dozvoljava ove poslove, dok Zakon u RS i Distriktu Brčko to isključivo zabranjuje.

---

⁷¹ Kržalić. A. (2009). Stanje privatne sigurnosti u BiH. Sarajevo: Centar za sigurnosne studije BiH, str. 21.

⁷² Ibid., čl. 2.

4. ZAKLJUČCI

Na samom kraju važno je istaknuti da Korporativna sigurnost kao samostalna poslovna funkcija unutar organizacione strukture poslovnih sistema, ima za cilj doprinos ostvarenju bankarskih interesa kroz funkciju zaštite lica, imovine i poslovanja banke.

Napomenut ću nekoliko najvažnijih zaključaka:

-Sve banke na osnovu svojih procjena organizuju svoj sistem sigurnosti i zaštite koji je višeznačan i podrazumijeva fizičku, tehničku i sve druge oblike zaštite bankovnog poslovanja.

-Po našem istraživanju ozbiljan nedostatak zaštite i sigurnosti banaka u BiH jeste angažman privatnih Security Agencija čija stručnost Agencije i njihovih kadrova je često upitna.

-Ostaje važno pitanje za buduća istraživanja: U kojoj mjeri sve banke u BiH prate razvoj cyber kriminala, te u kojoj mjeri organiziraju zaštitu od ove vrste prijetnje po bankovnom poslovanju.

Također, posrednim utjecajem na povećanje ekonomske sigurnosti društva preventivno djeluje na ostvarivanje društveno-političke, a time i sigurnosne stabilnosti unutar države. Imajući u vidu vlasničko-organizacionu strukturu, korporativna sigurnost pripada segmentu privatne sigurnosti. Na taj način, normativno je prepoznata i prihvaćena kao podsistem privatne sigurnosti. Ukoliko se društvena odgovornost banke posmatra kroz prizmu djelatnosti funkcije korporativne sigurnosti, nameće se zaključak da je povećanje stepena sigurnosti ekonomskih/banaka u cjelini, doprinos sveukupnom nivou sigurnosti društva. Bez nastojanja da se subjekti ovog rada prikažu kao značajniji faktori sistema kome pripadaju, sektor privatne sigurnosti obavlja poslove sigurnosti iz svoje nadležnosti i u skladu sa svojim ovlaštenjima, ostvarujući na taj način funkcionalnu vezu sa ostalim akterima sistema nacionalne sigurnosti. Djelokrug rada korporativne sigurnosti ograničen je zakonskim aktima države u kojoj se odvija poslovanje banaka i države u kojoj je banka osnovana (registrirana), međunarodnim dokumentima, kodeksima rada i ponašanja različitih strukovnih udruženja i internim propisima banke koji definiraju konkretne procedure i uputstva za rad. Također, imajući u vidu njeno korporativno okruženje, funkcija korporativne sigurnosti uvjetovana je analizom ekonomske isplativosti, raspoloživim finansijskim sredstvima, strategijom, analizom hazardnih rizika i definiranim ključnim vrijednostima koje treba zaštititi.

Nastanak i razvoj korporativne sigurnosti kao savremene poslovne funkcije koja se bavi bankarskim prijetnjama po sigurnost lica, imovine i poslovanja, uvjetovao je specifičan

društveni razvoj 18. stoljeća. Industrijska revolucija koja je dovela do pokretanja masovne proizvodnje i bržeg prometa roba i usluga, stvorila je i prve značajne viškove robe i/ili novca, odnosno, imovine koju je bilo potrebno zaštititi. Na taj način nastaje i djelatnost zaštite imovine u poslovne svrhe. Značajno kasnije od trenutka nastanka i svoje praktične primjene, počeci korporativne sigurnosti postaju prepoznatljivi i u teoriji savremenog upravljanja.

Zahvaljujući francuskom autoru Anri Fajolu, djelatnost zaštite korporativne imovine i vrijednosti po prvi put biva definirana i markirana kao jedna od osnovnih segmenata upravljanja poslovnim sistemima i svojevrsna djelatnost kojoj se mora posvetiti određena pažnja. Vremenom su promjene u načinu poslovanja kao i promjene u korporativnom okruženju uvjetovale određeno prilagođavanje sektora korporativne sigurnosti. Obzirom da su se sigurnosni izazovi i prijetnje, kao i način njihovog ispoljavanja mijenjali, funkcija zaštite morala je da zadrži aktuelnost kako bi na efikasan način obavljala svoju djelatnost.

5. LITERATURA

5.1. Knjige

1. Ahić, J. (2009). Sigurnosni menadžment (hrestomanija), FKKSS, Sarajevo.
2. Ahić, J. (2009). Sistemi privatne sigurnosti. Sarajevo: Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, str. 49.
3. Ahić, J., Nađ, I., (2017). Upravljanje rizikom u privatnoj sigurnosti. Sarajevo: Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije.
4. Ahić, J., Pustahija, A., Omerović, M. (2013). Sistem privatne sigurnosti u BiH – predrasude, izazovi i perspektive. Kriminalističke teme, 13 (1-2), str. 08.
5. Aleksić, D. (2007) „Zaštita intelektualnog kapitala u industrijskoj privredi, časopis Bezbednost, broj 3, str. 109.
6. Aleksić, ž. i Škuljić, M. (2004). Kriminalistika, Beograd: Autorska izdavačka zadruga, str. 346
7. Američki naučnik Samjuel Hantington (Samuel Phillips Huntington, 1927-2008.), dugogodišnji profesor
8. Andriof, J., Waddock, S., Husted, B., Sutherland Rahman S. (2002). 'Unfolding Stakeholder Thinking', 1,2 Greenleaf Publishing, str. 26, 34, 45, 48, 126, 134.
9. Anđelković, S. (2009). Pitanje uređenja privatnog sektora bezbednosti u Srbiji, Revija za bezbednost, stručni časopis o korupciji i organizovanom kriminalu 04/09.
10. Anid V. (2003.) „Veliki rječnik hrvatskog jezika“, Zagreb, Novi Liber, str. 1060.
11. Anid V., Goldstein I. (2002.) „Rječnik stranih riječi“, Zagreb, Novi Liber, str. 597.
12. Atkins, J., Maroun, W. (2015). Integrated Reporting in South Africa in 2012, Meditari Accountancy Research, Vol. 23, No. 2, pp. 197 – 221
13. Babić, M. (1995). Krivično pravo: posebni dio. Banja Luka: Pravni fakultet.
14. Babić, M., i Marković, I. (2009). Krivično pravo: posebni dio. Banja Luka: Pravni fakultet, str. 170-171.
15. Bain, G. S. i Price, R. (1972). Who is a white-collar employee? BJIR, 10 (3), 325-339.
16. Bajagić, M., (2007). Osnovi bezbednosti, Krimanalističko-policijska akademija, Beograd.
17. Bajagić, Mladen. (2011) Samoubilački terorizam - savršeno terorističko oružje, Zbornik radova suprotstavljanje terorizmu: međunarodni standardi i pravna regulativa, Banja Luka.
18. Ball, R. (2006). Logika definicije kriminaliteta "bijelih ovratnika". Kriminologija i socijalna integracija, 14(1), 13-21.

19. Beaulieu, S., Pasquero, J. (2002). 'Reintroducing Stakeholder Dynamics in Stakeholder Thinking', *The Journal of Corporate Citizenship*, Issue 6, str. 53 – 69.
20. Bebek, B. & Kolumbić, A. (2005). *Poslovna etika*, Sinergija nakladništvo, Zagreb.
21. Beridan, I. (2009). *Politika i sigurnost*, Fakultet Političkih nauka Sarajevo
22. Bendeković, D., (2000). Pristupi procjeni rizika i povrata kod ulaganja u obične dionice, 1283, *Ekonomski pregled*, 51, 11 – 12, 1282 – 1312, str.2.
23. Bilandžić, M. (2009) Korporativna sigurnost u Hrvatskoj: mit ili uvjet bez kojeg se ne može poslovati, Druga međunarodna konferencija „Korporativna sigurnost u vrijeme recesije“, Zagreb: Poslovni tjednik Lider & MBOS.
24. Bogdanović, O., Banić, H., (2016.), *Pravo intelektualne svojine u Bosni i Hercegovini*, Banja Luka.
25. Booth, K. and Wheeler, N. prema: Simić, D., (2002). *Nauka o bezbednosti*, Beograd, str. 30.
26. Bosanac, N. (2001). Organizirani kriminalitet s posebnim osvrtom na pojmovno određivanje, pojavnost i normativno reguliranje pranja novca, *Hrvatska pravna revija*, vol. 1., br. 2, str. 81-98.
27. Bošković, M., (1998). *Kriminološki leksikon*, Matica srpska i Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad.
28. Braithwaite, J. (1985). White collar crime. *Annual Review of Sociology*, 11, 1-25.
29. Briggs, R. and Edwards, C., (2006). *The Business of Resilience Corporate security for the 21st century*, London.
30. Brown, S., (2002). *World Security and Change Dimensions of Security*, prema: Simić, D. *Nauka o bezbednosti*, Beograd, str. 50.
31. Buble M., (2006). *Osnove menadžmenta*, Zagreb, Sinergija nakladništvo d.o.o. Zagreb, str. 275.
32. Bulat, T. (2007). *Poslovni rizik i povezanost s revizijom*, RRIF, br. 1 / 2007, str. 155, Zagreb.
33. Buntak, K., Droždek, I., & Koščak, M. (2014). Metodologija implementacije upravljanja rizicima FMEA metodom. *Tehnički glasnik*, str. 27.
34. Buzan, B., (1991). *Individual Security and National Security, People, States and Fear*, drugo izdanje, London, New York.
35. Citirano prema *Unfolding Stakeholder Thinking 1, Stakeholder thinking: Beyond Paradox to Practicality*, str. 43 – 65.

36. Cohen, J. R., Simnett, R. (2015). CSR and Assurance Services: A Research Agenda, *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, Vol. 34, No. 2, pp. 197 – 221.
37. Croall, H. (2001). *Understanding white collar crime*. Buckingham: Open University Press.
38. Daničić, M. i Stajić, L.J., (2008). *Privatna bezbjednost*, str. 40, VŠUP, Banja Luka.
39. Danilović, N., (2007). *Savremeni sistem bezbjednosti“skripta“*, Univerzitet Slobomir, Bijeljina.
40. Datzler, D., (2005). “Korupcija – sistemska ili individualna slabost”, *Kriminalističke teme* 5, br. 1–2, str. 249–261.
41. Daugherty, E. L. (2001). *Public Relations and Social Responsibility*. Handbook of public relations. (ed R. L. Heath) Thousand Oaks, CA., Sage, pp 389 – 401.
42. Dimitrijević, V., (2003). „Bezbednost i politička zajednica“, *Reforma sektora bezbednosti-zbornik radova*, Centar za civilno vojne odnose, Beograd
43. Dimitrijević, Vojin. (1982) *Terorizam*, „Nir radnička štampa“, Beograd.
44. Dinić, S., (2014). “Novine u krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije – krivično delo zloupotreba službenog položaja i krivično delo zloupotreba položaja odgovornog lica”, *Pravo – teorija i praksa*, br. 01-03, str. 56.
45. Douglas, J. E., Burgess, A. W., Burgess, A. G., Ressler, R. K. (1992). *Crime Classification Manual*. New York: Lexington Books.
46. Dragojlović, J., (2015). *Sprečavanje pranja novca u eri globalizacije*, *Kultura polisa* 12 (posebno izdanje), str. 144
47. Dramond, Dž. & Bein, B., (2001). *Poslovna etika*, Beograd.
48. Drucker, P. (2011). *Upravljanje rizicima metodom analitičko hijerarhijskog procesa*, magistarski rad, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet strojarstva i brodogradnje, Zagreb.
49. Dulić, D. (2007). „Novi koncept bezbednosti i globalno liderstvo“, *Zbornik radova Fakulteta bezbednosti*, Beograd, str. 25.
50. Gatzert, N., Schmit, J. (2016). Supporting strategic success through enterprise – wide reputation risk management, *The Journal of Risk Finance*, Vol. 17, Issue: 1, pp. 26 – 45.
51. Goodall, Catherine. 2013. *Defining terrorism*, The University of Nottingham.
52. Grayson, D. i Hodges A. (2004). *Korporativna društvena mogućnost!*
53. Greene, J. (2002). *Getting tough on crime: The history and political context of sentencing reform developments leading to the passage of the 1994 Crime Act*. In: Tata, C. & Hutton N. (eds.), *Sentencing and society: International perspectives*. Hampshire: Ashgate Publishing Limited.

54. Janev, I., (2009). Svetska organizacija za intelektualnu svojinu. Beograd: Institut za političke studije., str. 262.
55. Javorovid B. i Bilandžid M. (2007.) „Poslovne informacije i business intelligence“, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga, str. 296.
56. Johnson, G., Scholes, K. (2002). 'Exploring Corporate Strategy', Pearson Education Ltd, 2002, str.207 – 209, 213.
57. Jovan Ćirić i sar., (2010). Korupcija – problemi i prevazilaženje problema (Beograd: Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije), str. 08.
58. Krkač, K. (2007). Poslovna etika i korporacijska društvena odgovornost, Mate, Zagreb.
59. Kržalić, A., (2009). Stanje privatne sigurnosti u BiH. Sarajevo: Centar za sigurnosne studije BiH.
60. Kržalić, A., (2007). Privatna sigurnost, CSS, str. 23.
61. Kržalić, A. (2009). Stanje privatne sigurnosti u BiH. Sarajevo: Centar za sigurnosne studije BiH, str. 7.
62. Kytle, B. and Gerard Ruggie, J. (2005). Corporate Social Responsibility as Risk Management: a model of Multinationals, Corporate Social Responsibility Initiative Working Paper No 10, Harvard University, Cambridge.
63. Lackovic, I. D. (2017). Enterprise risk management: A literature survey. In Economic and Social Development (Book of Proceedings), 26th International Scientific Conference on Economic and Social, str.364.
64. Le Jeune, M. (2004). 'Communicating corporate responsibility', 'Public relations in practice' (ed. A. Gregory), London, Kogan Page: str. 158 – 172.
65. Leymann, H. (1996). The content and development of mobbing at work. Fur J Work Organ Psychol 5(2): 165-84.
66. Lippmann, W., (1943). U.S. Foreign Policy, Boston, str. 51.
67. Lubarda, B. (2008). Socijalna pravda i dostojanstvo na radu, Radno i socijalno pravo str.5. Beograd: Časopis za teoriju i praksu radnog i socijalnog prava, br. 1.
68. Murray, T. and McKim, E., (2003). Policija i sektor privatne bezbednosti: Šta donosi budućnost, časopis Bezbednost 4/03, Beograd, str. 636.
69. Narayanan, M. P., Nanda, V., K. (2004). Financije za strateško odlučivanje, Mate, Zagreb.
70. Nešković, S. (2013). Ekonomska špijunaža i nove tehnologije u globalizovanoj međunarodnoj zajednici. Beograd, Vojno delo, leto/2013, str. 58.
71. Nešković, S., (2006). Korporativna bezbednost, u: Bezbednost i reforme u Srbiji, Beograd: Institut za političke studije, str- 47.

72. Nezavisna komisija za razoružanje i bezbednosna pitanja (1982). Izveštaj Zajednička bezbednost: Plan za opstanak, NJujork, str. 172.
73. Prvulović, V. (2010). Ekonomska diplomatija, četvrto izmenjeno i dopunjeno izdanje, Univerzitet Megatrend, Beograd, str.157.
74. Rayner, J. (2003). Managing reputational risk: curbing, threats, leveraging opportunities, IIA Risk, Management Series, West Sussex: John Wiley & Sons Ltd., str. 89.
75. Saiia, D. H. (2001). 'Philanthropy and corporate citizenship: strategic philanthropy is good corporate citizenship', The Journal of CorporateCitizenship, str. 2, 57 – 74
76. Simeunović, D.,(2009). Političko nasilje, Radnička knjiga, Beograd.
77. Simeunović, Dragan. (2010) Kritički ogled o utvrđivanju vremena nastanka terorizma i njegovim pretečama, Vojno delo, Beograd.
78. Simić, D. (2002) Nauka o bezbednosti- savremeni pristupi bezbednosti, Sl. Glasnik, FPN, Beograd, str. 53.
79. Tuškan, B. (2009). Upravljanje rizicima upotrebom finansijskih derivata u RH. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 7(1), str. 108.
80. Udovičić, A., & Kadlec, Ž. (2013). Analiza rizika upravljanja preduzećem. Praktični menadžment: stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta, 4(1), str. 52.
81. Više o konceptu kyosei može se naći i u tekstuThe Path of Kyosei, autora Ryuzaboquroa Kakua, u Harvard Business Review on Corporate Responsibility, Harvard Business School Press, 2003.
82. Vlašković, B., (1992.), Pravna zaštita slavnihih žigova, Savezni zavod za patente – Pronalazaštvo, Beograd, str. 30.

5.2. Pravni izvori

(Zakoni, pravilnici, konvencije, komisije, strategije, direktive, preporuke, standardi, uredbe, izvještaji)

1. Galić, J. i Ljubotina, D. (2002.) Zloupotrebavanje droga među adolescentima, rezultati istraživanja. Zagreb: Medicinska naklada.
2. Haški aranžman o međunarodnom deponovanju industrijskog dizajna (Ženevski akt, 1999);
3. ISO 27001:2013, Information security management
4. ISO 31000:2009 Risk management – principles and guidelines

5. ISO Guide 73:2009 Risk management – Vokabulary
6. Krivični zakon Bosne i Hercegovine, ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 3/2003, 32/2003 - ispr., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015 i 35/2018)
7. Krivični zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 33/2013 - prečišćen tekst, 47/2014 - ispravka 26/2016, 13/2017 i 50/2018).
8. Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, ("Službene novine Federacije BiH", br. 36/2003, 21/2004 - ispr., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 i 75/2017).
9. Krivični zakonik Republike Srpske, („Službeni glasnik RS“ br. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12, 67/13).
10. WIPO Ugovor o autorskom pravu (Ženeva, 1996);
11. Zakon o agencijama za osiguranje lica i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti (Službeni glasnik Brčko Distrikta, broj 20/04).
12. Zakon o agencijama za osiguranje lica i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnost Distrikta Brčko, donesen 14. jula 2004. godine.
13. Zakon o agencijama za zaštitu ljudi i imovine u FBiH (Službene novine FBiH br. 50. 14. oktobar 2002.);

5.3. Internet (web) izvori

1. Anadolu Agency, (2020). Indeks percepcije korupcije po TIBiH: BiH stagnira, paralizovana korupcijom. [online]. Dostupno na <https://images.app.goo.gl/f4e9W7827hVm66LB9;> pristupljeno [17.08.2020].
2. Barry, R. and Nedelescu, O. (2005) „IMF Working Paper Monetary and Financial Systems Department The Impact of Terrorism on Financial Markets“ [on line] Dostupno na: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2005/wp0560.pdf>, pristupljeno [08.08. 2020.]
3. CARNet, (2020).Upravljanje lozinkama[on line]. Dostupno na:<https://www.cert.hr/wp-content/uploads/2009/11/NCERT-PUBDOC-2009-11-283.pdf> pristupljeno [18.08. 2020.].
4. CLDP., (2013). Priručnik iz oblasti intelektualnog vlasništva za sudije [online]. Dostupno na: https://m.cldp.doc.gov/sites/default/files/BiH%20Judicial%20IP%20Benchbook%20Final%20March%202013_0.pdf. Pristupljeno [20.08.2020].

5. Doc. dr. Vedran Šupuković, (2018). Menažment rizika – Apeiron.[online]. Dostupno na: <http://www.apeiron-uni.eu/lycboardclient/Default.aspx?DepartmentID=4&NewsID=33558>, Pristupljeno [31.08.2020].
6. Institut za intelektualno vlasništvo, (2012). Najčešća pitanja o oznaci geografskog porijekla [online]. Dostupno na <https://www.ipr.gov.ba/bs/stranica/najcesca-pitanja-o-oznaci-geografskog-porijekla>, pristupljeno [18.08.2020].
7. Institut za intelektualno vlasništvo, (2012). Postupak zaštite industrijskog dizajna u BiH [online]. Dostupno na <http://www.ipr.gov.ba/bs/stranica/postupak-zatite-industrijskog-dizajna-u-bih>, pristupljeno [18.08.2020].
8. Kotler, P. & Lee, N. (2004). Corporate Social Responsibility: Doing the Most Good for Your Company and Your Cause. Hoboken. Nj: John Wiley & Sons. Retrieved from: <http://www.businessethicsresources.com/corporate-social-responsibility/12-csr/25-corporate-social-responsibility-doing-the-most-good-for-your-company-and-your-cause.pdf>., pristupljeno [18.08. 2020.].
9. Legal Information Institute., (2015). White-collar crime. [online]. Dostupno na: https://www.law.cornell.edu/wex/white-collar_crime, pristupljeno [17.08.2020].
10. Ministarstvo vanjskih poslova BiH., (2017). Stalni predstavnik BiH pri UN i drugim međunarodnim organizacijama u Ženevi, ambasador Lucija Ljubić uručila instrument o ratifikaciji Međunarodne Konvencije za zaštitu novih biljnih sorti [online]. Dostupno na: <https://www.semenarska.rs/images/sertsem/Zastita%20prava%20oplenjenjivaca%20Jovan%20Vujovic%2013.08.2018.pdf> . Pristupljeno [20.08.2020.].
11. RecarchGate., (2020). International standard for risk management [online]. Dostupno na: <https://images.app.goo.gl/QFQbvBdThw7mSQD9A>. Pristupljeno [31.08.2020].
12. Siguran. ba, (2020). Korporativna sigurnost nije samo informatička sigurnost[online]. Dostupno na: <http://www.siguran.ba/korporativna-sigurnost/korporativna-sigurnost-nije-samo-informatickasigurnost.html#.XYddEihKg2w>/pristupljeno [18.09. 2020.]
13. Simić, S. (2015). Sudska zaštita prava intelektualne svojine u Republici Srbiji. [online]. Bibliid: 0352-3713 (2015); 32, (1-3): 47-60. Dostupno na : <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0352-3713/2015/0352-37131503047S.pdf>. Pristupljeno [20.08.2020]
14. Study. com., (2018). Blue-Collar Crime: Definition, Statistics & Examples [on line] Dostupno na: <https://study.com/academy/lesson/blue-collar-crime-definition-statistics-examples.html> pristupljeno [03.08. 2020.]

15. Svijet osiguranja, (2020). Menadžerske slobode sa kočnicom [online]. Dostupno na: <https://www.svijetosiguranja.eu/menadzerske-slobode-sa-kocnicom/> Pristupljeno [04.08.2020].
16. Ljudska prava u poslovnom sektoru u BiH [online]. Dostupno na: <https://mladi.org/v2/phocadownload/ Metodologija%20za%20izradu%20Povelje.pdf>, pristupljeno [18.08.2020].
17. Vujović, I., (2018). Značaj zaštite prava oplemenjivača biljnih sorti [online]. Dostupno na: <https://www.semenarska.rs/images/sertsem/Zastita%20prava%20oplemenjivaca%20-Jovan%20Vujovic%2013.08.2018.pdf> . Pristupljeno [20.08.2020.].

5.4. Slike

Slika 1 Maslowljeva piramida ljudskih potreba.....	22
Slika 2 Ilustracija privatne sigurnosti (fizička i tehnička zaštita)	61

5.5. Skraćenice i pojmovi

Skraćenica	Značenje
KS	Korporativna sigurnost
PSC	Privatne sigurnosne kompanije
PMC	privatne vojne kompanije
CSO	Chief Security Officer
CRS	Corporate Social Responsibility
CPVO	Community Plant Variety Office
UPOV	International Union for the Protection of New Varieties of Plants
CIN	Centar za istraživačko novinarstvo
KZ BiH	Krivični zakon BiH
KZBD	Krivični zakon Brčko Distrikta
KZ RS	Krivični zakon Republike Srpske
KZ FBiH	Krivični zakon Federacije BiH

6. PRILOZI

6.1. Biografija kandidata

Adnan Čakal, rođen 28.10.1980. godine u Sarajevu. Završio sam srednju školu Petu Gimnaziju u Sarajevu. Nakon gimnazije završavam Ekonomski fakultet 2010. godine i stičem zvanje Bachelor menadžmenta u ekonomiji. 2017 godine upisujem Master studij na Fakultetu Političkih nauka – smjer Sigurnosne i mirovne studije. Zaposlen sam u Intesa Sanpaolo Banci na poslovima Team leadera – koordinatora za fizičko-tehničku zaštitu i referenta za zaštitu zdravlja i sigurnosti radnika Banke. Živim i radim u Sarajevu.